

UNIVERSUL
LITERAR

N. N. TONITZA: FATA STAROSTELUI BELLA (Salonul Oficial)

Urcuș

prietenului TUDOR VIANU

In piept nu poartă muntele nimic
Nici patimă de jos, nici bucurie
De sus; nesinchisit, ca un ișlic
Pe frunte-și pune dimineața soarele,
Iar seara cînd încep isvoarele
Să plîngă ape care au să vie,
Pe umeri-i, ușor, ca pe o ie
Și-aruncă aerul care se'mbracă
In stele ca'ntr'o za de promoroacă.

In piept nu poartă n'nt'adevăr nimic.
Și-i cresc stejari cociuguri pentru'n dric
In care ne-om plîmba, îi urcă ciute
Pe braț, cum și-ar sui în vîrf o lespede
Iar codrii cîntă din străvechi lăute
Spre creștetu-i, din care repede
Arcușuri fulgeră mai pînă jos
A moarte pentru tot ce-i de prisos.

Da, pentru tot ce mișună și-i căznet
Și-i face pielea de nesuferit...
— Se scarpină voinicul cu'n chibrit

După ureche cînd aruncă-un trăznet;
Un mineral dacă-l mînincă-l svirlă
Pe lumea rea in formă de șopîrlă,
Iar apele că plîng un scaloian
In trupu-i fără umbră de alean
Le dă afară'n fluvii de gargară!
Și astfel, argintat, purificat
Pășește muntele din scară'n scară
Cu un răsufu tot mai rar și înghețat
Ducînd cu el, ca pe un spalier,
Tot ce murînd se-apropie de cer.

Tovarășe, e bolta-acum o punte!
Frumoasă ești; și vîrfu-i s'a 'mbrăcat
In stele ca în zale un bărbat.
Nu te sărut, E bolta-acum o punte
Și uită-te: sîntem pe piept de munte.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

Cântări armonioase*

G. D'ANNUNZIO

Cântările mele's odrasle
de-ale pădurilor,
altele de-ale undelor,
altele de-ale nisipului,
altele de-ale soarelui,
altele de-ale vîntului Argeste.
Cuvintele mele
sînt adîncite
ca rădăcinile
din pămînt,
altele senine
ca firmamentul
fierbinți ca vinele
adolescenților,
fără gust ca spinul
încureate ca fumurile
cele'ncălcite,
netede ca cristalul
din munte,
tremurătoare ca frunza
de plop,
dilatate ca nările
cailor
în galop,
suave ca parfumuri
risipite,
feciorelnice cum e floarea
abia'mbobocită,
nocturne ca roua
din cer,
funebre ca asfodèlele
lui Pluton,
mlădioase ca sălciile
lacului,
delicate ca pânzele
ce jesc'ntre două tulpine
păianjenul.

trad. de ALEX. MARCU

* Din „Landi“ Alcione (III).

S. D. E. P. U. N. I. A.

de ION CĂLUGĂRU

IV

MUSAFIRII IDEEI

Peste pleoapele lenevite, somnul prelungeste existența cu încă una. Se deschide sucursala unei priveliști supra-citadine. Prin păunii se multiplică, sonorizând neclintirea, nechezatul mâinilor, pâlăiri de sunet, arome sangvine răsunite în pulbere. Preceria răsună de fugă, colectează tropotul copitelor, chiote viteze, șuerele ascunse în fânețe. Ca vrejul galben, șoseaua se târâie pe dealul de var, fără urmă de pom și vegetal. Urcă precăt urci, cu tine și împotriva-ți, premergându-te și asvârlindu-se patetică, la picioare. În svârcolirea cărnurilor de tenebre te miți. Umblă fără frâu, gonind; te mișcă ceva express ce te transmite pe plânșe. Suferinzii pământului și apei urmăresc cotirile șoselei, suspinând psalmi. Plânsul lor e de lilieci ce-și scutură puful, de sălcii ce-și telegrafiază mâșișorii pe unda vânturilor. De unde cântarea de spaimă, în danțul de cețuri? Cine se hlizește când gemo toată suflarea după un pisc de diamant, după o liniște de parc? Spirite reptile se indeasă la disjuncta tăcerii, gurile întinse după răcoarea nesorbită, urechile ciulite după vânat de șgomote din șoapta scoicilor, oscură. Stindarde de spaimă și doliu orbesc vâzul și falfăie glasul lui Satan, solzît de mătrează:

— Să curgă ochii ca pâraiele; să fluere găunos glesnelu, oase golite de măduvă, să tremure sub pielea tăbăcită;
să se ngâmfce slujii pân'a nu zări pâinea pe masă, pân'a nu auzi cuvânt plăcut.

La sfatul lor de boerite și curteni, să se audă numai cuvinte de ocară, să se răspândească miros de osânză fiartă, să năvălească hăulind precurvitile, pezevenghii și flămânzii; să se rătăcească gândul până ajunge la limbă; limba să bâlbăie când creerul sângeră.

Bucheul de flori, oferit iubitei, în mâna ei să se prefacă în sânge negru (să se sfrențească sângele tânăr!); mumei să-i spună tărăfă când vrea s'o mângăie...

— E drept, așa să fie! își zise Yehudy care din când în când lua cumoștință de sine ca de un cumoșcut cu care te întâlnești la toate răspândirile. Fără indoială; planeta trebuie incendiată: omenirea friptă pe rug, nici pruncii cruțați! Dar... (se mai gândi în Yehudy) fteștecare poate fi bun, drept. Măcar cu sine și fără să fie silit. Un al doilea poate fi altfel. Ceiace nu e neapărat obligatoriu. Dacă suprimi pe cel de al doilea ai suprimat suspiciunea că celălalt ar putea cășuna rău și ai intronat increderea definitivă.

Prin atipirea uitdelemnii se străvede cetatea ce împrejmuie senatoriul. Cupole și terase irizate. Slove cât pomii, vinete și roșii, albe și violete semnaleză sanatoriul de purificare. Vreera automată a lui Yehudy atrage și cheamă de departe semințiile la izvorul tămăduirii. Armii pacinice de vicluitoare anonime sosesc ca lăcustele. Betegi și scalâmbi, orbi

și ciungi; triburi de cărni cu ielele și cămilele, triburi de canibali cu trofeele sacre. Sosesc din toate ungherele, să-și depună suferința și otrava în căldări de aramă și ceaune de tuci. Priatre fulgere și bubuituri se îmbulzesc picioarele, gonesc umerii, babele și plopilii paralițici, bărboșii și spânii, liliputanii și uriașii, renii și hipopotamii, tigrii și căprioarele. Vestibulul și coridoarele purgatoriului se umplu de jivine. Pălcuri de bolnavi, găugavi și nevropați. Printre dâșii doctorițe cu ochii fosforescenți Triste și palide. Profesori ursuzi, infirmiere ce servese balsamuri și purgative. În saloane, suspinele se deșai brumă pe geamuri. Tânjesc milioanele după lumina străpunsă de brazi, incolăcită peste păduri ca șerpii. Păpușile voluntare sunt curățite de șgură, golite de ambiții.

Fiecare se poate schimba cu celălalt fără să simtă câștig sau pagubă, fără să simtă s'a fost schimbat. Extazu-și întinde gheșul peste cei ce s'au sbătut în mârșavie. Flăcările curăță. De pretutindeni flăcări — flăcări întinse poteci, flăcări ondulându-și fluviile peste obrazul scoarței sbărcite...

Brusc șoseaua traversează orizontul. Trăiești de mult, în netimp: în viitorul bănuț, în trecut șters cu buretele. Așa s'a râvniț Yehudy. Aci au increment vișele în absolut. Misterul de aci te oprește: îl știi întreg, pedearostul și așteptji totuși să te surprindă. Sus, unde o-

chiul își plimbă raza pe buza mușei s'a tolănit platoul cu o cetate de hangare și etaje, concepute după simplitatea cutici de chibrituri și rotunjimea oului. Spițe luminate, străzile, pornesc din inima pieței, duc semne bune la bariere. Cetatea e un cerc întins peste lume. Artere de asfalt curg lin cu suprapopulație de femei robuste, adolescenți și bărbați. Nimeni urât: nimeni încrunțat, nimeni jalnic.

Toți flueră, se plimbă. Nu te oprește, nu te obligă. Te imbie numai să te menții la un nivel — consumi pe tăcute și rămâi întreg ca și cum n'ai fi... Cetatea crește: se suprapun altele, alte cetăți. Peste creștet au crescut cetățile; din totdeauna le-a purtat ca pe o coroană de cerb și nu le-a știut. Gazoane geometrice inverzesc terasele. Fără semn, se desfac rampele de circulație, sus, peste turla fără semne de credință.

Fâșii, fâșii de terenuri așternute cu pietriș de aluminiu se populează cu metinguri. Se cuvântă potoliț. Se înțeleg întâmplările și cuvintele de la sine, fără sfortare. Plăcerea subtilă se infiltrează în spirite, fetele se inviorează cu surșuri de fructe: care rodie, care coacăză, prună, ananas sau strugure.

Yehudy se împarte între musafirii ideei lui. Vesel, ferice, fără preocupare. Trece printre dâșii, îi cunoaște, știe că l iubesc, stăpâni pe inocența lor. Cărări transportă umbra în brădete, unde fumegă rășina și cădelnițează arțarii cu frunza, mânuși de copil. Palmieri desfoaie evantalii, descoperă razele, excursioniștilor prin deșert. Musafirii se bucură de ubicitate și de imaginație ce completează lumea cu alte lumii: fiecare își imaginează o cetate, un sanatoriu, o planetă. Toate lumile converg și se centralizează în Yehudy...

JALEA : ARCAȘ IN REPAUS.

De vorbă cu d. I. Jalea

RODIN LA LUCRU. — DUELUL BARY-RODIN. — APARIȚIA LUI BOURDELLE. — SCULPTURA ȘI CONSTRUCȚIE. — VALOAREA MATERIALULUI ÎN SCULPTURA. — MONUMENTALA. — INDIVIDUALISMUL DE AZI

Își aminti că, la început, aceștia se numiau cu inițiale și cifre, într-o limbă surerat prescurtată.

Se produsese confuzii regretabile. De pildă: o femeie din avion, strigă unuia dela et. 1080 :—7 Tr. de A (credea că-i nobil) să vii la cadranul popului! Și în locul efebului care iubea platonio veni un samoed de tundră, poreclit la fel. Atunci nu s'au mai numit de fel. Nimeni nu era uitat, nimeni confundat. În vremi uitate, să presupunem la 1925, omul trebuia să poarte favoriți sau barbă; ca să se deosebească împăratul de zid, capra de sir Baldwin. Nici mare, nici mic. La fel. Curgere de turme blânde în inepuizabila înțelepciune. Mașini fără sbârnaît leagă pol de pol. Neconținut, îndârjit, tăcut, ca în luncile dela 1830. Aerul purificat de ventilatoare și pompe invizibile se învedera perete străveziu. Parfume reci răcoriau pietrele, zidurile, parcurile. Bazine nenumărate spălau plâpâni văzduhului de cețuri.

Paratrăsnete strângeau sus, sus, mâna nourilor de catifea, antenele, dela escadrițele văzduhului și a oceanelor.

Lumea deveni netedă, clară. Nici tumori, nici jale. Nimic de prisos, nimic inutilizat și ieșit din cînul ideal. Om și panteră, cârtiță și negresă convorbiau, făceau sport, atingeau, cu desinteresare și cavalerism, recorduri. Ca păpușile și strigoi. O nație uriașă unică și nedesbinată, stăvilită de digurile unui legislator înțelept. Slobod până la desmăț, nimeni nu muria, nu concepea durere, perfidie, cursă vicleană. Organisme inapte pentru răutate. Totul se păstra microscopic, se înregistra în arhivă vie. Se păstrau în grăunțe mici cu creștere virtuală, flora și fauna. Oricine purta, ca o legitimație, evoluția scrijilită pe piele, redusă la o expresie tipică, mărunță. Nu exista prostituție, liber schimb, exploatare. Desrobit om de om, frică de frică. Muzică transcrisă pe gama de sus, fără stridențe. Politică nu se făcea nici în alegeri municipale, deși realitatea se administra totuși. Te simțiai în pretutindeni și nicăiri, ferice, crescut cu rădăcini, sburând ca pescărușii, fără vrere, după vrere, sprinten și tehui.

Yehudy dori să opriască pe cineva. O fetiță.

— Ai să mori! îi zise glumind. Fetița nu înțelese și răs. Intâiaș dată îi se oferă un cuvânt fără înțeles. Copii cu mustați, atrași de cuvântul necunoscut se strânseseră vociferând.—Să ne explici! Să ne explici! Yehudy îi amenință. — **Veți muri cu toții!**

Se iscă panică. Toată cetatea știa că cineva mare, mare, de piatră a spus ceva de rușine. Pesemne o înjurătură rămasă din vremea războaielor. Un roi de musafiri se strânse în jurul lui Yehudy. — Să explici! Să explici..

Dar, fiind plictisit și neavând chef de discuții Yehudy strânse cetatea cu locuitori și parcuri într'un buzunar de vestă. Simția, de inimă aproape, ritmul ei ca un ceasornic.

N'am putut afla până zilele trecute cine fusese autorul aceluia Pan, uriaș cât un gorun, care acoperea peretele întreg din fața uși de deschidere la expoziția dela Ate-neu de-acum câțiva ani. Pan avea un cap mic de oac cu ochi sentimentali și buzișoarele lui cântau, întovărășindu-se dintr'o harfă, desigur cele dintâi silabe omenești. Sculptorul realizase în piatră un emoționant rezumat al unor intenții subtile și curgătoare ca bazmul adevărat.

Am regăsit în atelierul sculptorului Jalea, capul de oac al lui Pan, aruncat printre alte fragmente. Marea statuie căzuse. Nu atrăsese ochiul nici unui bogătaș cu palat adânc, nu ispitise gustul niciunui moșier cu parc și iaz.

Am recunoscut însă — așteptând să fie lucrată în piatră, — Elegia, arcul Larfei, pe care se încovoae ca un alt arc, trupul fin al cântăreței, cu un cap atât de subtilizat și liedul ei, că întregul grup pare o singură curbă de sentiment.

Sculptorul Jalea, asemenea poezilor puri înamorați numai de parfumul și sunetul cubântului, iubește arta lui cu exclusivitate. Sculptura e sculptură, nici muzică, nici pictură, nici anecdotă. Piatra și bronzul să aibă cea mai mare parte din meritul operei de artă. Tot ceiace, din sculptură se poate spune și cu vorba, și cu alăuta și cu penelul, nu mai e sculptură.

Și acest apostol al sculpturii pure, duce

între fragmentele lui de piatră, o viață schimnică, departe de ziare și de concursuri, tare în convingerea lui, încrezător că brațul drept — singurul pe care-l are — se înțelege cu marmura mai bine decât cu oamenii.

RODIN LA LUCRU

Dintr'un ungher al atelierului său cu degetele butucănoase în barba-i îmbăcșită de pământ, Rodin privește trupa de modele — nuduri omenești — în evoluări incoherente înaintea lui și gândește asupra închegării vieții în sculptură dincolo de această trupă omenească.

Între masa de scris și cea de modelaj Rodin își fixează felul său de gândire asupra sculpturii și asupra căruia toată lumea artistică își îndreaptă atenția. Pe lângă inteligența lui extraordinară mai avusese și noroc. L'âge d'airain care fusese expus, făcuse vâlvă mare. Inamicii lui îl acuzau de a-l fi mulat după natură, așa de bine fusese modelat. Acuzația a fost ușor spulberată și Rodin le-a arătat că acest lucru era imposibil. A fost pentru Rodin un prilej extraordinar de a face teorii asupra modelajului, de a desluși și a pune în evidență această calitate de modelaj a lui, și pe care ceilalți nu o înțelegeau. Nu copie

JALEA: NUD,

până la confuzie cu natura, ci interpretare. În sensul rodenist se ajungea la virtuozitate de modelaj.

Inamicii săi au fost reduși la tăcere definitivă. Rodin fie că scria fie că inspira altora să scrie, avea totdeauna putere de stăpânire asupra celorlalți cari priveau terifiți cum el câștigă și se ridică tot mai mult.

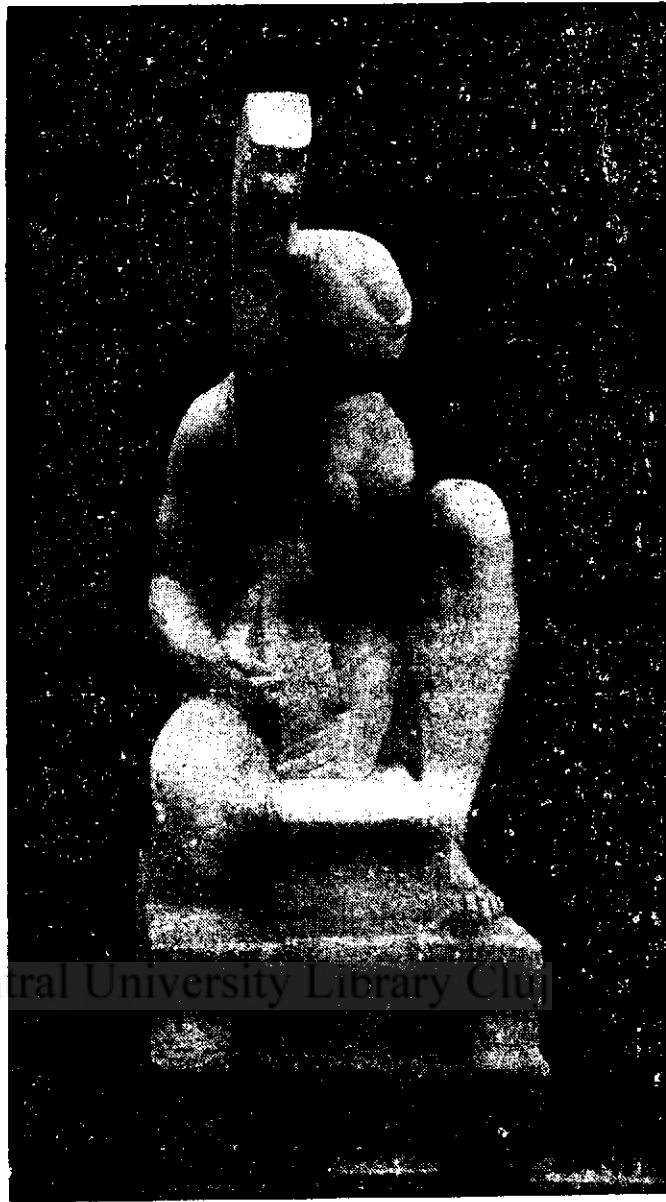
Câteva protestări în surdina pentru Victor Hugo care a fost așezat în curtea dela Palais Royal, câteva pentru Balzac Gânditorul în ipsos așezat în fața Pantheonului a avut a suferi un atentat, dar o replică tot în ipsos i-a luat locul, iar mai târziu bronzul însuși, în ciuda conservatorilor de la Academie cari nu l-au iertat pe Rodin nici după moarte când au expulzat în sfârșit acest bronz de la Panthéon. Rodin a fost toată viața lui în gardă. Atitudinea lui de luptător polemist în care a eșit învingător totdeauna în modul cel mai strălucit l-au fixat pe el și întreaga lume a sculpturii din vremea lui asupra modelajului de detaliu. asupra acestei virtuozități rodeniste, pe care a trebuit s'o apere. Imprejurul acestui modelaj cu tot complexul lui de nesfârșite variante de vibrații și dorință obsedantă de realizare a carnației, în sculptură s'au învârtit toate cercetările lui Rodin de o viață întreagă. Poarta Infernului concepută de el se fărâmițează în detalii înaintea publicului și nu ajunge niciodată să închege compoziția căci Ugolin, Cele trei umbre, etc. făceau parte din această compoziție.

DUELUL BARY-RODIN

Bary cari își tăia cu energie animale sale precum și cei cari își aduceau aminte aminte de tradiția franceză de la Reims și Chartres erau acoperiți de grandiloquența redentistă care deturna atenția tuturor în admirația corpului băcețesc al dansatoarei Isadora Duncan, interpretă a muzicii bethoveniene, sub lumini aranjate, din atelierele maestrului. Sculptura era văzută prin carnația omenească până într'atâta încât Rodin găsește să explice elevilor săi frumusețea statuilor antice sub lumină pezise de lampă spre a descoperi calitățile de modelaj și trecând peste ceia ce s'ar fi putut spune asupra statuei întregi. Sculptura lui când topită în aquarelă când bruscată până la schilodire era întotdeauna în căutarea unei expresii omenești care să impresioneze cât mai puternic, catastrofal cum a spus Anatole France. Maximum de dinamism posibil, mișcarea urmarea succesiunea de momente în corpul omenească pe principiul mașinei cinematografice.

Cu acest fel de a vedea al lui Rodin drumul sculpturii, din Franța și din lumea întreagă pe care mersese până aci fusese schimbat.

Spre bătrânețe, a fost acuzat că-și tăia statuele spre a le vinde și a răspunde de numeroasele cereri ce avea. Nici setea de bani de care era învinuit și nici alte motive nu-l împingeau la aceasta. Din punctul său de vedere acest lucru se putea face. Într-o operă de Rodin, maestrul însuși atrăgea luarea aminte asupra detaliului celui mai reușit și ca el să iasă mai bine în evidență, distrugea pe delături ceia ce nu-l mulțumea. Două detalii bune puteau face două sculpturi. De altfel eu cred că acest masacru parțial era un fel de prevestire a operei care trebuia să urmeze după el.

JALEA : HARPISTA.

APARIȚIA LUI BOURDELLE

Rodin îmbătrânise. Reputația lui supra-încărcată trăia din eoul periferic și îndepărtat. Când apare Bourdelle fi ia locul în mod normal și fără conflict. Cu apariția lui Bourdelle școala rodenistă încetează aproape brusc, iară maestrul vibrațiilor și pitorescului fără să lase cea mai mică impresie dacă a înțeles sau nu ideia nouă care se ridică, pentru întâia oară în viața lui, a tăcut și a oprit și pe alții să vorbească de „rătăcitul său elev”. Rodin se acoperă de umbră înaintea lui. Bourdelle, care se ridică ca un vultur, „l'oiseau farouche qui paraissait formé par la foudre des Dieux”.

Bourdelle călătorește în Grecia unde studia copind direct operele marilor anonimi ai orientului antic.

Era în acest fapt, după spusele lui însuși, o reluare a meșteșugului de la început, de la originea lui, căci acest meșteșug fusese uitat.

În primele lui opere de puternică influență grecească și asiro-babiloniană pitorescul rodenist se schimbă în acel al pietrei mâncate de vreme, acest pitoresc care vagabondează astăzi la alții și în toată lumea.

Capul lui Apolo, după cum afirmă in-

suși Bourdelle arată cu hotărîre ruptura definitivă între el și Rodin.

Fără modelaj și carnație cu expresie senină și fără riscuri, prezintă niște urme neregulate de sgâricturi pe care numai specialiștii le recunosc, că sunt urmele unui estompaj. La încheierea lucrării se face un tipar în care se presează pământul de modelaj din nou și astfel se capătă un al doilea exemplar sau se fac mai multe, după nevoie. Adică lucrarea aceasta fusese studiată în mai multe exemplare și prin comparație. Bourdelle avea nevoie să le vadă întregi și alături. Preocupările lui difereau de cele ale lui Rodin.

SCULPTURA ȘI CONSTRUCȚIE

El și-a clarificat singur intenția în care trebuia să se desvolte intitulându-se Sculptor-architect. În acest sens el vorbește de construcție și materiale și preconizează măsurătoarea de compas, grija de proporții, echilibru în ordonarea arhitecturii sculpturii. Creațiile lui sunt monumentale și realizează opere din cele mai puternice, și cu statornicie absolută. O sculptură de Bourdelle este o operă întreagă de la care nu se poate scoate nici adăuga ceva.

Nimeni mai bine decât Bourdelle n'a lămurit prin scris și vorbit opera sa de pur aspect *mathématique conçu tel un total de chiffres animés*. Nimeni n'a vorbit mai frumos și mai precis. Căci pe lângă geniala calitate a creatorului-constructor, i-a mai fost dat lui Bourdelle în cea mai mare măsură, darul de a fi poet și filosof.

VALOAREA MATERIALULUI ÎN SCULPTURĂ

Ceia ce-am spus despre cei doi mari aștri ai sculpturii este departe de a-i caracteriza pe deplin. Am vrut numai ca prin aceasta să fac să reiasă două drumuri bine bătătorite ale sculpturii vremii noastre. L'am cunoscut pe Rodin mai mult decât pe Bourdelle, dar dacă simpatiile mele merg mai mult în spre cel din urmă, este că eu mă simt sufletește mai apropiat de el. De altfel ideea lui Bourdelle este cea care a triumfat. Sculptura de astăzi încearcă operă conștientă și în acest sens materialul de lucru ocupă planul întâi. Astfel saloanele din străinătate se umplu de lucrări făcute direct în piatră și alte materiale, spre a înțelege această frumusețe de material în primul rând. Că la acest fel de sculptură se cam pierde din vedere cea ordonare, cea construcție și că se cam colaborează și cu întâmplarea, este adevărat, dar ea scapă de acele neiertate greșeli, ale bronzurilor și pietrelor picăteliute, mămăligoase, săpunoase sau altfel picturile în care se complăce poezia ieftină a sculpturii de astăzi.

BRANCUȘ

Și fiindcă a venit vorba despre aceasta, apoi exemplul lui Brâncuș este edificator. Căutător de forme prețioase în abstract nu face nici o concesie văpșitoarească și opera acestui îndrăgostit de materie amintește parcă intenția plastică de veacuri ce urmărește acest popor.

SCULPTURA MONUMENTALA

Îmi pare rău că ar fi prea lung să vă spun cam ce se înțelege și ce înțeleg cu prin această **Construcție și Ordonare** în sculptura monumentală de astăzi.

Ceia ce împiedică și desorientează sunt fără îndoială formulele cari se dau cu atâta ușurință.

Pentru mine detaliul mic ca și cel mare își poate avea importanța lui. Artistul la masa de lucru n'ar trebui să gândească nici diagonale mărețe și triumfuri savante.

Geometria și matematica sunt științe precise și sunt aplicabile numai când le știi și nu te gândești la ele. Artistul care știe să socotească până la numărul 3 poate fi salvat dacă își cunoaște meșteșugul.

Calitățile de meșteșug în sculptură sunt singurele care hotărăsc calitatea operei. Ideia prinsă din sbor, subiectul extraordinar, nu sunt de nici un folos dacă nu este expus într-o tehnică superioară.

INDIVIDUALISMUL DE AZI

Toți artiștii unei vremi colaborează. Influențele sunt inevitabile și câte odată necesare. Aceasta face că în străinătate se vorbește de artiști pe grupuri.

Ași fi părtaş al operei de colaborare

Corigență ¹⁾

10 Iulie

S'a sfârșit școala.

Iar eu sunt sigur că am rămas corigent pentru a matematică. Am rămas corigent pentru că am vrut eu; sau, mai exact, nu am promovat pentru că nu am vrut.

Nu mi-e rușine. Știam de mult că sunt cu desăvârșire lipsit de voință. Numai inocenții mei colegi mă pot socoti un băiat voluntar, pentru că citeșc până noaptea târziu cărți de știință.

Eu le-am spus că mie mi place să citeșc, nu-mi impun aceasta.

Dar ei nu au vrut să înțeleagă.

Totul s'a petrecut firesc și după cum era de așteptat. În cea din urmă lecție, Vanciu ne-a spus:

— Cei cari vor să și îndrepte notele, să vină peste trei zile la orele 2 după amiază, la liceu. Pot să și îndrepte orice notă, pentru că îi întreb din materia fiecărui trimestru.

Eu aveam pe toate trimestrele media „insuficient”. M'am ridicat pe o bancă și am strigat către clasă:

— În noaptea asta nu se doarme, băieți!

Spuneam oricărui voia să mă asculte:

— Mă apuc să învăț la două. Lucrez până la zece noaptea. Mănânc, mă culc, mă scol la două. Lucrez până mâine dimineață, apoi repet operația de două ori. Astăzi isprăvesc trigonometria, mâine până la prânz învăț din algebră combinațiile, binomul lui Newton și triunghiul lui Pascal. După masă, sfârșesc algebra. Poimăine repet. Răspoi mâine ices la tablă cel dintâi și îl tâmpesc pe Vanciu. În trei zile învăț ce n'am învățat un an și scap.. După aceea mă culc și dorm patruzeci de ore în șir, ca Champollion după ce a descifrat hieroglifele..”

Eram entuziasmat și credeam. Când mă părăsea însă entuziasmul, începam să mă îndoiesc. Dar mă trudeam să-mi păstrez entuziasmul necesar.

Acasă, cum am ajuns, am împărțit hotărîrea mea. Spuneam:

— Până mâine dau dracului trigonometria.

S'a sfârșit masa și eu m'am urcat în mansardă. Cald, și mie îmi era somn. Îmi spusese:

— Nu mă pot apuca deodată de Matematici. Trebuie să-mi obișnuiesc creierul. Și citii vreun ceas dintr-o carte care n'avea cătuși de puțin legătura nici cu binomul lui Newton, nici cu triunghiul lui Pascal.

— Haide, îmi porunci cu glas tare,

și anonimat absolut. Din nenorocire aceasta nu se poate pentru timpul nostru. Este vremea personalităților artistice și a industriei create alături. Lupta este pentru colțisorul mic pe care vom să-l păstrăm neatins.

Vu avea Jalea prilejul unei construcții atât de impunătoare încât să fie într'adevăr o creație „anonimă” — a țării și a neacului său? E o întrebare nu numai pentru Jalea..

când văzui că se face ceasul trei; hârtie, creion, tabla de logaritmi și cartea de trigonometrie.

Prudent, îndepărtai de pe masă tot ce-mi putea ispiți atenția: un volum din Auguste Comte. „Istoria literaturilor romane”, vol. III, a lui Iorga, „Sanctuaires d'Orient” de Schuré, revistele, broșurile. — și adunai tot ce-mi porunci.

— Prinele lecții nu sunt grele de loc, îmi mărturisii cu jumătate de glas, ca să-mi fac curaj. Să începem cu liniile trigonometrice: „Sinusul și Cosinul”.

Dar mă aflai citind prefața, în care d. Tutuc reproducea un pasagiu de d-l Bianu. În pasagiul acela autorul afirma că, cu toată inteligența dumisale socotită de profesori obtuză matematicii, — cartea de trigonometrie a lui Spiru-Haret i s'a părut delicioasă.

— Trebuie că e, într'adevăr, foarte interesantă trigonometria, îmi spuneam eu, fără convingere.

Dar de câte ori încercam să citeșc primul capitol, descopeream ori că creionul nu e destul de ascuțit, ori că tabla de logaritmi nu e la îndemână, că fereastra scârțâie, că nu mi-am așezat comod picioarele, că gulerul dela cămașă mă supără, că hârtia de pe masă e pătată, că praful de pe iconiță n'a fost șters dela Duminica Tomii, că s'a uscat cerneala în călimară, că n'are să-mi ajungă hârtie. ș. a. m. d.

Auzii ceasul trei și jumătate.

— Haide, domnule! — mă răstii eu către mine însumi.

Și desenai un cerc, și-l împărții în patru și scrisai la fiecare capăt al diametrelor câte o literă mare: A, B, C, D. Și îmi închipui că am un arc de treizeci și cinci de grade, și unii extremitatea arcului cu centrul cercului. Dar observai că obținusem un arc de patruzeci și cinci de grade.

— Asta nu-i bun! rosti eu bucurat, că eram nevoit să construiesc un alt cerc. Asta-i a opta parte dintr'un cerc și sinusul lui e $\frac{3}{\sqrt{2}}$ iar cosinul $\frac{2}{\sqrt{3}}$

Ștersei cercul cu arcul de patruzeci și cinci de grade, și făcui alături un altul, cu un arc numai de treizeci și cinci de grade. Dar când fu să-l creștez cu două diametre perpendiculare, luai în seamă că cercul șters cu creionul îmi atrage atenția. Atunci mototolii hârtia și o zvârlii pe fereastră. Al treilea cerc era mai reușit — și-i dăruii un admirabil arc de treizeci și cinci de grade. Arcul era A, B, = 35°, iar la centru pusei O, pentru că așa se pune în totdeauna la centru.

Apoi am citit trei pagini fără să mă opresc. Erau foarte bine scrise și foarte limpede, dar în mansardă era cald și eu mă gândeam mereu că peste o lună voi fi în „Dumbrava Sibiului”.

Până seara citisem douăzeci și șapte de pagini și mai îmi rămăseseră o sută nouăzeci și una. Aceasta, pentru că la patru și jumătate m'am dus să fac dușul rece; la cinci și jumătate m'am convins că sufăr de foame și m'am coborît să mănânc; la șase jumătate am citit o revistă; la șapte mi-a fost sete. la șapte și un sfert mi s'a rupt creionul, la șapte jumătate am devenit melanco-

¹⁾ Fragment din „Romanul adolescenței lui miop”.

Memorial

N'am uitat întâia călătorie,
drumuri drepte lângă linia de fier
cantoane unde stânguri mici se-închină
și fiecare gară sub alt cer.

N'am uitat priveliști care fug,
printre dealuri fluere prelungi
roșu dans al stelelor la geamuri
— zări prea departe ca să le ajungi —

N'am uitat o fată
cu portocale, figări și limonată
rămasă între lămpi pe un peron.

Fata cu privirile căzute
am iubit-o prin fereastra de vagon
într-o gară din Moldova, câteva minute.

SERGIU DAN

lic auzind ciripitul paserilor, la opt
m'am socotit persecutat, la opt și un
sfert am aprins lampa — cu toate că nu
era absolută nevoie — la opt jumătate
mi-am examinat fața în oglindă, la nouă
fără douăzeci am luat niște însemnări
psihologice pentru romanul meu. La
nouă fără zece m'am hotărât să mă odih-
nesc puțin ca să nu mă surmenez, iar la
nouă fără cinci am fost chemat la masă.
După masă am descifrat la pian foarte
mult, ceace nu se mai întâmplase de
câțiva ani. Era unsprezece și un sfert
când m'am suit din nou în mansardă.
— Lasă, mi-am spus. Să nu-mi obolesc
ochii citind noaptea.

Să pun ceasul să mă scoale la trei.
Am început să mă dezbrac, fericit. Nu
e prea devreme la trei?

Hotărâri: mă scol la patru.

Când mă îndreptam spre masă, să
sting lampa — m'am răzgândit, și am
pus ceasul să sune la cinci.

Și ceasul a sunat la cinci. Dar eu vi-
saseram vise rele toată noaptea, și l-am
lăsat să sune.

— Ia mai slăbește-mă, i-am spus pe ju-
mătate adormit, ca și cum ceasul ar fi
fost de vină dacă suna la cinci. Și m'am
întors pe partea cealaltă...

— Bre, ai Matematica!... Scoală-te.

— Ei, și ce e dacă am Matematica?
Matematica mă creiază pe mine, sau eu
pe ea?

Și iar am adormit. Dar m'a lovit lu-
mina dimineții în ochi și m'am deștep-
tat. A început să-mi pară rău că dormi-
sem un ceas și jumătate mai mult decât
trebuia. Am început să mă ocărăsc în
gând sau cu glas tare.

— Nu sunt decât un adolescent ca și toți
ceilalți. N'am să ajung niciodată nimic.
Nu-i nimic de capul meu. Păcat de tim-
pul pierdut cu școala. N'am voință nici
cât un clapon.

Toate acestea, menite să mă cutre-
mure și să mă îndrăgostească de trigo-
nometrie.

Zadarnic. După ce m'am spălat și m'am
imbrăcat, am început să citesc un capi-
tol din cartea lui Iorga.

— ...Nu sunt atât de naiv, să mă con-
sum de la șase cu Matematica!

În realitate nu erau șase, ci șapte fără
cinci. Am citit din „Istoria literaturilor
romanice“ până la opt. Atunci mi-a adus
tata laptele și pe mine m'a găsit răsfoind
înfrigurat logaritmi. Părea foarte mul-
țumit.

— Merg? Merg?

— Greu, foarte greu. Dela patru mă
lunt cu ea.

Nu știu ce-oi face. Sunt foarte obosit.
Tatăl mă privea mângâietor.

— Mai plimbă-te puțin prin grădină,
și apoi mai citești iar. Crod că n'o fi atât
de rău să vă asculte greu...

— A spus că ne ascultă foarte greu...

La opt și un sfert am început să soco-
tesc câte pagini mai aveam de citit, și
le-am împărțit la numărul orelor dispo-
nibile.

Am repetat socoteala de trei ori, pen-
trucă părea că mă interesează foarte
mult rezultatul exact.

Am desenat un cerc.

— Ei, și ce-are să fie dacă nu m'oi pre-
zenta la examen?

— Are să mă lase corigent.

— Ei, și ce-are să fie dacă m'o lăsa
corigent?

— Au să rădă toți de mine.

— Ei, și ce-are să fie dacă au să rădă
toți de mine?

Îndoiala nu mai mă lăsa să împart cer-
cul în patru și să-i însemn extremitățile
diametrelor: A, B, C, D.

— Ce-mi pasă mie dacă mă lasă cori-
gent? Nu știu eu cine sunt? Nu sunt eu?

Aveam dreptate: eu eram. Dar acea-
sta nu însemna nimic pentru Vanciu.

— Ei, și ce-mi pasă mie de Vanciu?

Așa era: ce-mi pasă mie de Vanciu?

— Chiar e mai bine să mă lase cori-
gent. Am destulă vreme la vară, să în-
văț cu sârg. Am să învăț patru ceasuri
pe zi, de va rămâne Vanciu uluit. Și a-
tunci nu vă va lăsa corigent la anul, nici
în clasa VIII-a. Trebuia să învăț, odată,
temeinic Matematica. Am să învăț la va-
ră. E chiar foarte inteligentă hotărârea
mea: să învăț la vară...

Mi-am strâns bucuros cărțile și le-am
înghesuit sub măsuta cu reviste. Am a-
lergat jos, și i-am vestit pe toți că nu mă
prezint la examen.

— Cum? voiți să promovez iarăș su-
perficial?

Și la anul să rămân iarăș corigent, și
iar în clasa VIII?

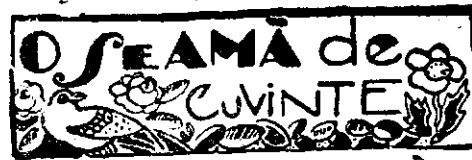
Trebuia să învăț, odată, temeinic, Ma-
tematica. La vară, am vreme destulă. E
foarte inteligent ceiace fac...

Astfel, și anul acesta, ca în totdeauna
— rămân corigent.

Ceiace era de așteptat. Și ceiace eu
proorocisem, numai pentru mine, încă
din iarnă.

1924.

MIRCEA ELIADE

Arhiepiscopul suedez Lindberg a avut
odată o pățanie penibilă. I se povestise
despre un ofițer foarte îndemânat în
scamatorii. Întâlnind odată pe acest tân-
năr îi zise:

— Ca episcop sunt dator să combat
toate farmecele. Având însă acum în
fața mea pe cel mai teribil fermecător
din Karlstad, ași vrea să văd și eu ceva
din meșteșugul d-tale.

Ofițerul se scuza: toată arta sa se re-
ducea la dat în cărți, dar n'are la dâns-
ul nici o pereche; are poate d. arhie-
piscop?

Atâta i-a trebuit. Arhiepiscopul se
răsti la dânsul:

— Dar ce, sunt eu oare un jucător de
cărți, care umblă cu cărțile în buzunar?

— Iertați, Prea sfinte, dar iați regele
de pică în buzunarul d-voastră!

Și impertinentul ofițer scoase din bu-
zunarul arhiepiscopului nu numai pe
regele de pică, ci două perechi comple-
te de cărți de joc, spre marea ilaritate
a celor de față. Bineînțeles că scamato-
rul le avusese ascunse în mâneca hainei
sale.

Se știe că Papei Leon XIII îi plăcea ca
subalternii lui să lucreze repede. A-
flând că biblioteca lui particulară e în
mare neorânduială chemă pe bibliote-
car.

— Cât timp ți-ar trebui să-mi faci or-
dine în bibliotecă?

— Cel puțin 15 zile, răspunse bibliote-
carul.

— Opt zile îți vor fi deajuns. Hai,
să-ți dovedesc că poți face și mai iute.

Și întorcându-se către servitor, îi po-
runci să aducă o scară. După ce a fost
adusă, Papa zise către bibliotecar:

— Vei rămâne aci până ce vei isprăvi
lucrul. Servitorul va închide ușa și de
trei ori pe zi îți va aduce de mâncare.

După șase zile, biblioteca fu pe dean-
tregul orânduia.

Marcel Couland povestea în „Le Jour-
nal“ următoarea anecdotă:

Mareșalul Joffre ieșea acum câteva
luni dela ministerul de război. Îl căută
zadarnic pe șoferul său și mașina sa,
care dispăruseră. Se hotărî atunci să ia
un taximetru.

— Pssst!...

Șoferul chemat, opri.

Dar mareșalul se opri căci șoferul ră-
dea cu hohote... Îl crezu nebun. Celălalt
spuse:

— Viața o caraghioasă... Nu mă recu-
noașteți?

Și cum mareșalul răspunse negativ,
dând din cap...

— Sunt colonelul Hemelgart, din ar-
mata rusă. Vă amintiți mareșale... Era
la începutul războiului, în 1914... Am ve-
nit să vă caut la marele cartier general,
având o misiune de la guvernul meu.
Voiam să văd frontul. M'ați întrebat:
Unde voiți să mergeți?... Ah! vă re-
amintiți acum. Aveați mașina voastră și
eu v'am spus atunci: „Vreți să mă du-
ceți“?

RUD. A. KNAPP

Floarea lui Sânzien

UN FLUTUR

Să zburăm

Spre țara noastră caldă! Pe-aicea tremurăm!

O FURNICA

Din vina lui!

TOȚI

Așa e!..

BARGAUNELE SFETNIC

Iertați-l: e iubit!..

TOȚI

Iubirea lui ne pierde!

O ALBINA

nebun!..

ALTELE

nesocotit!..

GLASURI AMENINȚATOARE

Tu ne-ai ucis surata!

ALTELE

Tu ai ucis-o!..

ALTELE

Lașul!

Și-acum râvnește alta...

ALTELE

Așa e!..

TOȚI (răsculați)

Ucigașul!..

(Mulțimea se ridică amenințătoare. Se trânge pe culmea din fund. Se aud strigăte: „ucigașul”, „înapoi”, „acasă”;

MULTIMEA

Ne lepădăm de tine!.. Destul!.. Omorător!..

Să te blesteme cerul! Spre casă!

(Deodată tăcere. Apoi un strigăt unic de groază).

Ajutor!..

ȚÂNȚARUL MARACINE

Fugiți, fugiți cu toții, voi fluturi de grădină!

Și jocul să'mpietrească în ploaia de lumină!

Vă strângeți dintre ronduri..

(Gâfâind, coboară scena)

SANZIEN

Ce s'a întâmplat?..

ZEFIR

Ce spui?..

SANZIEN

De ce?

De teama cui?..

ȚÂNȚARUL MARACINE

Priviți de-asupra, cerul!..

(pe cer lunecă umbre mari)

Vedeți cum umbre moi
Alunecând pe boltă se lasă peste noi!..

ZEFIR

Dar ce sunt?..

SANZIEN (țânțarului)

Nu-i nimica! De teamă să te scuturi!..

ȚÂNȚARUL (îngrozit)

Sunt plăși cu care omul aleargă după fluturi!
Pe ronduri se coboară! O!.. Plasă blestemată!
Și încă una, alta... Au să-i cuprindă, iată.
Voi fluturi și albine!.. Fugiți.. Or să ne lase
Cu gând ca să vă prindă în plase!

UN FLUTUR

Plase

ALȚII (speriați)

Plase!..

Vai nouă! Moarte, moarte!..

(O plasă enormă cuprinde în mrejele ei toată oastea revoltată. Strigătele continuă. Trupurile se sbat.)

Ne-au prins! Ne-au prins în plasă!

(se zbucesc până amorțesc în firele albastre)

SANZIEN (către Bărgăune)

Bătrâne, la o parte! Eu nu măntoresc spre casă!

(se clatină)

(Străjer-Răgace, Bărgăunele Sfetnic, Țânțaru, Măracine și Creierul Bătrân, câteva albine care au mai rămas din oaste și care nu l-au părăsit, se adună în jurul lui.)

SANZIEN

Voi ați rămas cu mine?..

(șovăe)

BARGAUNELE

Te cletini iar..

ZEFIR (milos)

Mai stai!

O să-ți întind o floare, drept razim, un fir de pai..

SANZIEN

Nu, nu! Tot înaintea!

(Se clatină, iar, înfrânt. Bărgăunele face un semn albinelor care aduc o targă de flori).

Tot doru'n piept s'adună!

Cu ea în gând, vor ochii eu ea în ochi s'apună.

(către Zefir)

Iți iert, Zefir, tot răul! De-o fi să mor pe drum

Să plângi, în fluer, seara, durerea mea de-acum

S'o spui în taină frunzei, să tremure ușor.

Din ram în ram să-mi ducă, pieirea, tuturor..

Iar ziua'n luminisuri s'alergi din floare'n floare,

Alți fluturi albi ca mine cu-aripele de soare,

Să mângâi.. Și de mine în taină să le spui..

(slab)

Ca Sânzien, oricare, își are floarea lui..

(Cade pe targa de petale)

BARGAUNELE (în taină mare, albinelor :)

Albinelor, pe-aicea... Poteca de lumină
S'o țineți drept... Și targa n'o pogorâți în tină,
Să nu'ntinați în umbră lumina de petale..

(către Tânțarul Mărăcine și greurul bătrân :)

Prieteni, înainte! Avem atâta cale!..

(Tăcere. Au eșit cu toții. A mai rămas, singur, Zefirul chinuit de gând).

ZEFIR (sîe-și :)

Zefir, strânge'n tine iubirea și ura
O lacrimă caldă îmi 'năbușe gura!
Și vremea'mpietrește!.. Pădurea nu cântă
Când seara tot trupul în giulgi mi'nvesmântă.
Și maica nu vine, și nici primăvara!
Ce dulce mi-e moartea odată cu seara...
Tăcu pân'și Crivăț și țurțurul sbir,
Tăcere... tăcere... că plânge zefir..

(Pauză. Apoi cu pași hotărâți, înaintează către peșteră Incepe să se întunece și să sufle vântul. Se aude suflarea grea a Crivățului).

ZEFIR (apropiindu-se de peșteră)

Și-acuma viu la tine! Ajută-mă!..

CRIVAȚUL

Dar cum ?

ZEFIR (rezemându-se de peșteră cu glas stîns)

Vei lua-o înainte firește pe alt drum,
Ca oastea lui de găze să n'o isbești, în față.
Și ajungând la apă, să o preschimbi în ghiață.
Sânzien, putea-va astfel, — să treacă mai înainte...
Ascultă-mi dar îndemnul!..

CRIVAȚ

Da frate iau aminte.

Nu-i nimeni pe aproape! Așa! Acum dă-mi drumul!

ZEFIR (pierdut)

Și vei zbura departe..

CRIVAȚUL (nebul)

Descătușat!..

ZEFIR (stîns)

Ca fumul!

(îngenunche lângă peșteră)

Frater,

Ți-aduc iarba vrăjită
Iarba fiarelor
Dela poarta de mușchi acoperită
Umbra se îngroașe
De ce te întuneci
Din peșteri să luneci
Pe dări de poleu,
Fugă isteasă
Goană răsleață
Marea înghiață
Pentru Sânzien.

(Lespedea de piatră care închidea peștera, se dă la o parte. Zefir căutând pe Crivăț :)

Hei! unde ești? Sau poate în piatră ți-ai săpat ascunzătoare

(Vijelia îi acoperă vorbele)

Frater răspunde!..

(CRIVAȚUL (năvălind afară cumplit)

(Se face lumina albă. Tabloul complet schimbat. E un câmp de zăpadă. Nici urmă de flori și Zefir. Pe întinderea albă ninge nesfârșit. Plasa de adineaori e de ghiață. Găzele nu mai sunt decât niște omize de zăpadă. În gura peșterei cresc doi sloi enormi).

CRIVAȚUL

Oștirea mea de sloiuri va lua în sulți cerul,
Și pieptul meu, că'n zale, mi-l ojelește gerul!
Ce-mi pasă care-i drumul și cât va fi de lung,
Când știu că voi ajunge-o! Și trebuie s'ajung!..
(pauză)

Să iau o altă cale?... (rar)

Să viu în ajutor?...

(îsbucnește în hohot fugind :)

Pe acelaș drum spre floare.. Ha-ha!.. Pe drumul lor!..
(ese)

Ninge și zăpada crește. Apoi muma Vânturilor speriată cu ochii rătăciți aleargă de afară :)

O plasă în care'nghiață un roi de găze!.. Iarnă!..
Omățul se întinde și crivățul răstoarnă!
Și peștera e goală... Pustiul de cimitir..

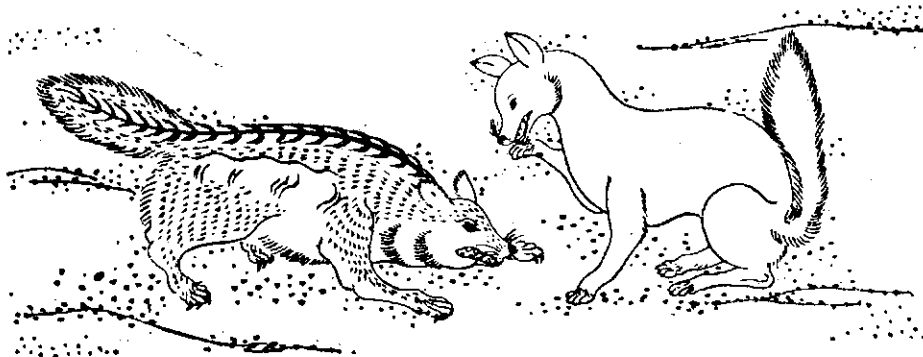
(căutând în jurul ei, îngrozită :)

Dar unde mi-i copilul?..

(îngenunche în omăt și scormonindu-l nebună cu unghiile :)
Zefir!.. Zefir!.. Zefir!..

(CORTINA)

N. NILCU și RADU GYR

Au căzut pentru libertate

— IN MORTEM COMMILITONUM —

VII/XX NOEMBRIE MCMXVIII

VASILE PARVAN

Carte cu litere de foc e războiul, din care mintea neastâmpărată a popoarelor lumii învață din veac în veac, ce e jertfa, ce e idealul, ce e patria.

În pace omul simplu se închircește în măruntele gândurii egoiste; inima lui vibrează doar la micile accidente ale vieții familiare. Simțul lui politic se tocește în intrigele și certele meschine cu adversarii de bisericuță. Sensul vieții individuale ajunge, în vreme de pace, dacă nu e iluminat de un gând superior, social filosofic, o icoană slută a prea mării de sine întru nevoile animalice ale vieții.

Nevoia neprecupețită a jertfei pentru altul, a jertfei pentru națiune, e înăbușită în preocupările de propria înaintare către o stare mai bună. Sensul existenței națiunii peste, și chiar împotriva existenței tale proprii, e aproape o blasfemie în timp de pace; cu o superioară conștiință de sine epicureică se pune ca deviză a vieții în comun maxima: „prosperitatea națiunii e suma prosperităților individuale”.

Și totuși, când războiul începe opera lui de purificare prin foc și fier, când nenumăratele prosperități individuale se topesc în cataclismul universal și din jalea unei generații întregi se pregătește zămbetul de mântuire și bucurie a generațiilor următoare, chiar sufletele cele mai devotate patriei și idealului nu-și pot încă opri dureroasa întrebare, care dela începutul vieții omenești în societate s'a pus în ceasurile de îndoială oricărui martir și oricărui erou, chiar de ar fi fost el cât de umil în puținătatea vieții lui solitare, dar a unei vieți pe care a doua oară n'o va mai avea, odată dărulată: „Pentru cine să te sacrifici?”—Fără îndoială: „Numai pentru cel care e mai bun decât tine”. Și cu toate acestea în viață e tocmai dimpotrivă: ne jertfim foarte de multe ori pentru bestii cu față omenească — numai pentru că aspra noastră conștiință ne impune nouă înșine totdeauna partea cea mai grea a datoriei. Câtă frumusețe se pierde în această jertfă stupidă. Ce durerosă învățătură e aceea a sensului vieții în comun.

Iată-i pe cei cari pier: pe câmpul de luptă flăcăul îndrăzneț, care înaintând mai departe ca ceilalți, a rămas acum uitat, rănit, în agonie, fără chip de om să-i vină în ajutor, prăpădindu-se în sete și dureri ca un leu rănit de moarte în mijlocul pustietii; la spital, luptătorul care nu s'a cruțat, mugind subț cloroform, măcelărit, iusăngerat, părăsit — fără speranță; — o lume de suflete indiferente — pentru că tocite de atâta perindare pe dinaintea lor a mizeriei omenești — agităndu-se împrejurul-i; medici, surori, sanitari, glumesc; bietul corp liniștit în sfârșit din spasmele lui în moarte a devenit numai decăt o povară și se grăbesc să-l scoată: e un simplu număr, el care era pentru întreaga lume a alor lui un nesfârșit de speranțe și iubire, și iată pe cei aruncați grămadă în care, încă îmbrăcați în mantalele lor, duși dela locul unde boala cu pete i-a chinuit până la nebunia sinuciderii, duși la morminte:

e iarnă, țărâna e prea tare: sunt îngropați la fața pământului: câte-o parte din trupul lor rămâne afară, așa ca nici în moarte să nu fie ferii de profanare; iată pe cei cari și-au pierdut regimentele și cari cutreieră — suflete fără odihnă — drumurile dela Miazăzi la Miazănoapte și înapoi, înfometăți, înghețați și sfârșiți de puteri: ei se culcă pe marginea drumului adormind pentru totdeauna; și cei trimiși pe drumuri cu vitele hămesite de nu mai pot merge și cad, iar ei ne mai putând împlini porunca, se așează cu blestemul pe buze lângă animalele nevinovate și așteaptă și ei moartea; și cei cari, de multa suferință, au devenit nebuni...

Și iată-i pe cei cari nu pier: cunoașteți voi cultul mâncării? Cunoașteți voi pe preoții acestui cult? Liniștiți, siguri de sine, monumentali, cu gesturi largi, plini

VASILE PARVAN

de demnitate, iau ei la sine, preluind-o cu sigură cercetare a excelenței ei, hrana. Li vezi, pe acciași, cum tot așa de impasibili, trec ei în viață printre întristare, lacrimi, chinuri, grija de alții și grija de gânduri, urmându-și siguri de sine, monumentali, cu gesturi largi, plini de demnitate — drumul spre hrană. Sunt cei cari în naufragiu și în incendiu calcă în picioare femeile și copiii, spre a se salva pe ei. Sunt cei cari în război iau hrana bolnavilor, chinuesc și lasă flămânzi pe ostași, necinstesc pe femei, își cresc propria bogăție, luând din a țării, își caută în luptă locul din urmă și își caută la răsplată locul întâiu. Viața lor nu trebuie turburată cu nimic. De sunt medici, ei trebuie să-și aibă tabieturile lor, chiar dacă sute de ostași ar pieri, de sunt șefi de front, ei trebuie să-și aibă viața lor îmbuibată, chiar dacă soldații lor ar pieri de foame și ger.

Ce urias e instinctul de conservare la cei stupizi și netrebnci! Cum știe această drojdie a umanității, în vâltoarea tra-

gică a războiului, să-și găsească culcușul, cel mai cald, adăpostul cel mai sigur! Cei cari sunt vrednici să trăiască nu-s așa de îngrijiți de mântuirea lor, nu se apără de ceea ce trebuie suportat, nu fug de ceea ce trebuie combătut. Ți se ridică în suflet un blestem împotriva firei, care lasă pe această pleavă să trăiască și ucide pe cei buni, pe cei frumoși, pe cei ce au biruit animalul din ei. Și cât de sfioși, cât de modești sunt, cei ce-și dau viața lor la primul semn. — ce insolenți, ce provocatori sunt netrebncii, când prețioasa lor persoană e pusă fie și numai la vre-o ușoară încercare a rezistenței ei în lupta pentru aproapele!

Atâția totuși, dintre cei cari erau să piară, pentru că erau gata să dea pentru ideal tot ce aveau, n'au perit. Soarta a trecut peste ei fără a-i zdrobi. Ei sunt printre noi. Sfioși, modești, nemonumentali. Putea-veți voi deosebi acum pe cei ce au fost să piară, și n'au pierit, de cei ce n'au pierit pentru că au fugit de jertfă? Cine va alcătui acum „noua generație”? Cine va hotărî de gândul într'aripat, spre cele vecinice ale acestui neam? — Preoții jertfei, ori preoții hranei? — Căci preoții hranei știu încânta mai iscusit turmele nevinovate de oameni săraci cu duhul. Și grava demnitate cu care se împodobesc ei, e așa de impunătoare, că ei par a fi înșiși îngerii virtuții.

Cine va lămuri pe viitor, care-i sensul existenței națiunii noastre? Cine va feri națiunea noastră întru eroismul activ, creator și sigur de rostul jertfei sale, națiunea noastră, care de două mii de ani nu cunoaște decât suferința martiriului, răbdarea infinită, sub loviturile sorții, nebiruită în ființa ei numai ca un element al naturii organice mereu renăscute din înghețul iernii, ci nu mereu biruitoare ca puterile sufletului, cari supun lor firea și parează loviturile ei? Cine va învăța națiunea noastră, ce e ideea în viața popoarelor, ce e întruchiparea spre vecinicie a gândului în formă vie și în putere renăscătoare? Cine va da națiunii noastre suprema sanctificare a scopului vieții spirituale, acordarea întru sublim a scopurilor individuale, cu cele sociale și cu cele universale; cine va revela națiunii noastre sublimul vieții spirituale active, ca biruire a morții celei a toate distrugătoare; cine-i va revela armonia eternă dintre legile neschimbate din Cosmos și legile după cari se ritmează gândul nostru, omenească?

Vor fi preoții jertfei, ori vor fi preoții hranei?

Căci e mincinoasă învățătura că frumusețea omenească e prin sine înșăși luminoasă, că oricare o vede, și că ea e dela sine destinată a fi înțeleasă și trăită de muritori; că viața noastră e în chip firesc socială și că supremele calități ale sufletului sunt tot așa de firesc consacrate societății, cum franzele arse de brumele toamnei sunt consacrate pământului. Diamantul rămâne vecinic închis în zgura care-l acopere dacă întâmplarea nu îl descoperă și nu îl trezește la noua lui viață; tot întâmplarea descoperă și pe om. Ci noi nu trebuie să ne socotim nenorociți, dacă murim neînțeleși. Care om a contemplat vreodată floarea crescută pe marginea prăpastiei în înălțimile amețitoare? Ea totuși a înflorit în ziua care i-a fost hotărâtă de destin și la al doilea răsărit de soare a murit. Noi înșine ne simțim deplini în înflorirea noastră deplină — poate chiar avântați: e

singura fericire dată de soartă muritorilor.

Putem totuși — de iubirea Patriei — face mai mult decât poate face floarea abisului. Noi putem să ne arătăm oamenilor, și cei ce au ochii de văzut să vadă! Pentru noi singura biruire a bestiei din noi — singurul scop al vieții — e lucrarea pentru aproapele. suprema sanctificare a vieții, e moartea pentru aproapele: cu atât mai mult însă pentru ființa ideală, prin excelență spirituală, care e patria: suprema caritate e darea vieții tale spre a păstra viața celui iubit: cu atât mai mult spre a păstra viața patriei tale.

Va chema națiunea, să o lumineze, pe cei singurateci și tăcuți, ori pe cei cari își strigă în piețe și la răspântii prețul vieții lor?

Fața cea mai aspră a marelui războiu, învățătura cea mai crudă a lui, a fost cererea jertfei supreme, nu unui popor, nu unei generații ci tuturor popoarelor și tuturor vârstelor. Nu eroismul pe câmpul de luptă, ci martiriul sutelor de milioane în șanjurile cu sânge, ori în colibe cu lăcărmi, răbdarea mucenicilor bărbați, femei și copii, a hotărât de biruință.

A fost războiul martirilor: popoarele îngrozite de spectrul robiei la străin, au aruncat desnețădăjuite în jăratecul incendiului universal tot ce au avut mai bun și mai iubit: doar se vor îndura zeii să le lase celor ce vor rămâne după cei de azi sufletul neîntinat, adică libertatea. Vedem azi națiunile mucenice zăcând greu rănite pe pământurile lor strămoșești, înfășuriți recucerite, nu jubila-rea biruinței repezi, ușoare, glorioase, se vede pe chipurile lor, ci zămbetul voalat de doliu și de durere, după o supra-umană suferință, în așteptarea unei blânde convalescențe.

Ce greu a fost, frații mei, eroismul în acest războiu.

El n'a fost nebunia unei clipe: saltul desnețădăjuit în fatal — în neant; el n'a fost numai o enormă sinucidere în masă: sinucidere alcătuită din furie, din slăbiciune, din turbare și din lașitate în fața Destinului și a legilor umane ale onoarei și sacrificiului; el n'a fost numai beția contagioasă a celor simpli, alcătuită din delirul distrugerii—asemănător delirului iubirei — din instinctele preistorice ale omuciderii, deslănțuite din nou, și din frica animalică de a nu fi, tu întâi ucis. Eroismul din acest războiu a fost mai mult decât toate acestea: el a fost actul rece, conștient, deplin precugetat al jertfei de sine, pentru salvarea unei idei supreme. Eroismul luptătorilor n'a fost însă asemenea jertfei rezignate a martirilor din dosul fronturilor, sau chiar a lor, a luptătorilor, în timpul când nu erau la asalt — ci a fost eroismul activ, agresiv, care înfruntă soarta. N'a fost numai eroismul datoriei, ci a fost și eroismul convingerii. Ca „Prometheu înlănțuit”. Războiul cel mare poate zice despre sine: „Am pus capăt groazei pe care așteptarea morții o inspiră muritorilor. Am făcut să locuiască în sufletul lor speranțele oarbe” (Eshil). — Și jertfa eroică a trebuit repetată până ce din primele știri ale luptătorilor războiului aproape n'au mai rămas în viață martori ai primului asalt. Ci locul celor căzuți a fost mereu prins de alții și iar de alții, în sufletul cărora era aceeași sublimă voință

rece de a birui materia prin spirit.

A fost războiul risipei de suflete omenești. Câte osteneți și câte avânturi frante dela părinții jărani la urmașii poeți și artiști. Și totuși câte încă, dela aceștia la noii Michelangelo, cari erau ascunși în atâția eroi sfâșiați de obuze. Toate aceste suflete supraumanizate, cari nu fusese obținute decât prin durerea a treizeci de generații sunt acum disolvate în neant și trebuie reîncepută întreaga luptă dela etapa dintâi a spiritualizării raselor noastre creatoare.

Ni-i milă de soarta catedralelor, în cari spiritul genial transfigurat în chipuri cioplite a fost nimic în mod idiot și brutal. Și uităm că suflete, cari ar fi creat alte catedrale, s'au pierdut tot așa de idiot și tot așa de brutal.

Ne-am indigna să vedem obuze de aur și grenade presărate cu pietre scumpe. Ci cât mai tare trebuie să blestemăm că în noroiul șanjurilor infame au murit gențile vremii noastre.

Cât suntem încă de barbari, cât e încă de imperfectibilă natura omenească în masă! O mână de mediocrități ambițioase și meschine conduc omenirea și omenirea suportă sacrificiul oribil al ducerii la tăietor a tot ce sufletul nostru contemporan avea mai nobil, fără ca prafem și cenușa să se fi ales de acele mediocrități, încă înainte de înfăptuirea crimei.

Ce greu a fost eroismul, atunci când până și sufletul tu se furase. Muncă fizică în noroiul șanjurilor, până la extenuare. Foame perpetuă. Sete perpetuă. Murdărie perpetuă. O viață animalică, având pe deasupra și disciplina, care completează această animalitate. — iar ca ornament o vagă idee de glorie, de onoare, de nemurire. În războiu n'avem nume propriu, ci un număr de ordine, a cărui existență e jertfită fără ceremonii. E totală anihilare a valorii noastre omenești. Extremul stoicism (creștin sau păgân, după cum poți ori nu, crede), sau extremul entuziasm, ne pun, singurele în stare, unul conștient, celălalt în nebunie, să ne dăm viața în astfel de condițiuni. Cu toate că pare absurd, deabia în moarte, deabia după pierderea personalității noastre își aduc aminte de numele nostru, de sufletul nostru, și încearcă să ne dea satisfacția — pentru noi acum zadarnică — a memorialelor. Și totuși, chiar asta, nu-i decât o formă. Pentru că după moarte suntem încă și mai deplin unificați cu masa anonimă, de toți cei cari prin moartea noastră au fost salvați și cari ne uită, eroizându-ne.

Indărățul frontului, cel cu și cei fără haina condamnaților la moarte fac, deopotrivă, socoteala celor uciși, cu sentimentele spectatorilor din cercul Flavilor: „prea puțin sânge; mai mult; acum e bine; e interesant, e emoționant”: un sfert de oră; apoi, „critica” — beată și stupidă.

Din această dublă trivialitate se țese apoi, print' o înceată lucrare de idealizare, visul poezilor, al artiștilor, al cugetătorilor. Ei seamănă acest gunoi de gânduri, pentru a culege din el spicele de aur, ei iau informele stânci rupte din pământul părinte, spre a le insufla durerea nouilor Lotocooni. Dacă prin gândul creator, care purifică toate, se reface incomparabila frumuseță a celor pe veci pierdute, nu e o dovadă că războiul e frumos ori ideal. El e, ca orice patimă primitivă, general omenească,

Vasile Pârvan

Știința românească e adânc încercată prin prematura pierdere a profesorului de arheologie Vasile Pârvan. Nobila răvună a desgroapătorului vechilor civilizații din pământul Daciei, autorul monumentalei „Getice”, organizatorul aceluși Institut Arheologic Român, care activa de ani de zile în cinda nerecunoașterii lui oficiale, atâtea însușiri de erudiție, de inspirație lirică vibrând la sensurile ascunse ale vieții și ale morții și nemăsurata modestie în care se desfășoară toată această osârdie științifică — au căzut răpuse de nemiloasa seceră a morții.

Renașterea noastră culturală, înfrată cu Vasile Pârvan în lumea culturilor occidentale, primește o lovitură pe care aducerea aminte și lacrima depusă la căpătâiul neînsuflețit al Savantului nu le poate nici de cum alina.

Vasile Pârvan s'a născut la 1882 în comuna Huruști, jud. Tecuci.

Studiile liceale le-a făcut la Bărlad, iar pe cele superioare la București și Berlin.

În anul 1909 a fost numit profesor al Universității din București la catedra de istorie antică.

Curând apoi a fost ales membru al Academiei Române, al cărei secretar general a fost până în clipa morții.

Străduțatarea, recunoscându-i marile însușiri de om de știință, Pârvan a fost ales membru al diferitelor societăți savante. Între altele el era agregat la Sorbonna.

Ai condus ca director Muzeul de anticități și era director și al Școlii române dela Roma. Deasemeni a fost președinte al consiliului de administrație al soc. Cultura Națională.

Iată diversele lucrări cari constituiesc opera de înaltă valoare științifică a lui Pârvan:

Organizația provinciei Dacia (1906).

Salsovia (1906).

Die Nationalität der Kaufleute im Römisch-sclen Keiserreiche: Breslau (1909).

Marcu Aureliu (1909).

Istoria creștinismului daco-roman (1912).

Cetatea Tropaeum (1912).

Cetatea Ulmetum, 4 vol. 1912—1914.

Descoperiri nouă în Scythia Minor (1914).

Castrul dela Poiana și Drumul roman prin Moldova de jos (1913).

Știri nouă din Dacia Malvensis (1913).

Archäologische Funde im Rumänien. Berlin 1913. 1914. 1915.

Zidul cetății Tomis.

Histria IV (1916).

Parentalia (1919).

Gânduri despre lume și viață la Greco-Romani din Pontul stâng (1920).

Sulle origini della civiltà Romana. (Roma 1922).

I primordi della civiltà romana alle foci del Danubio. Roma 1922 (extras din revista Aussenial).

Ideii și forme istorice.

Memoriale.

Incepăturile vieții romane la gurile Dunării Getice.

Conducerea revistei „Dacia”, organ al Institutului Arheologic Român.

ceva respingător, imbecil și murdar, — cu atât mai respingător și mai murdar, cu cât nici măcar numai idealistii spaidei, pe fundamente de drept cavaleresc, ci masse amfore și nenorocite se bat, orbește, în șanjurile de noroiu.

Directia Teatrului Național

Indată după venirea unui nou guvern, încep prin gazete interview-urile cu obiect: „ce credeți despre direcția Teatrului Național?” Și atunci o mulțime de domni mai mult sau mai puțin cum se cade, își dau cu părerea cum ar trebui condus Teatrul Național. Astfel ei anunță că vor juca „piese bune” nu proaste ca alea care au fost jucate până acum, că vor da afară din teatru pe toți actorii fără talent ca să rămâie numai cei cu talent, că ei erau siguri că piesele proaste care s'au jucat erau proaste și că totdeauna au susținut că sunt prea mulți actori în țara românească. În general un punct e câștigat. Nici unul dintre acești domni nu va juca piese proaste. Și poate că sunt sinceri: ei vor juca piese la înălțimea propriei lor inteligențe, convingși că de vreme ce piesele sunt la înălțimea propriei lor inteligențe sunt geniale. De altfel nu s'a văzut capul unui secretar general care deși declară că nu se duce niciodată la teatru, se socotea totuși îndreptățit să reformeze prima noastră scenă. Pasă-mi-te aflate și dânsul dintr'o gazetă oarecare că Naționalul merge prost. Când a făcut descoperirea a oferit entuziasmat o subvenție grasă gazetei teatrale, și dând un interviu plăcintă a exclamat napoleonian: Nu va mai merge prost... Și a dat nenorocitele ordine de concediere.

Și înaintea lui fuseseră alții.

După el vor veni alții.

Mici și mari, reformatori identici ca ghetetele șite din fabrică, în scrie.

Rețeta priceperii lor e aceeași, costă 80 de lei, costul unui manual, din care să aple care sunt cei „mai mari” autori dramatici ai lumii, mai ales când candidatul n'a terminat liceul și dacă nu ne înșelăm mai nici unul dintre cei cari candidează azi n'a terminat școala sub pretext că studiile tâmpesc. Mai expeditiv unul dintre foștii directori și mai sincer în candorea lui, a chemat pe administratorul teatrului și l-a întrebat grav.

— Ascultă mă Plovene ce autori mai mari cunoști tu?

— !?... Sunt mulți.

— Bine, spune care...

— Așa e... Shakespeare.

— Shakespeare, bun. Altul mai e?

— Cum să nu fie, Ibsen.

— Ibsen? Bun... Ascultă, spune-i lui

Gusty să pună vre-o două-trei piese de Shakespeare, și una-două, acolo, de ăla-ială, cum l-ai spus?

Spunei să pui decor și muzică... Să nu se uite la bani, că bani este. Și toată iarna aceea afișele galbene ale teatrului nu conțineau decât numele lui Shakespeare și Ibsen. Căci începutul fusese greu.

— Așa! Să mai îndrăznească domni ăia de la jurnal să mai critice pe Ibsen și Shakespeare.

Teatrul a avut o stagiune cu „cassa închisă” și cu critici unanime în elogii. Directorul nici nu jubila măcar, era numai satisfăcut și important:

„Așa se face teatru, domnule... Ia chiamă-l pe ăla de la gazetă să-mi mai ia un interview”.

Un altul mai smecher a jucat pe Shakespeare și pe Ibsen, dar a voit să facă pe hoțul... Tocmai citise la Adevărul, după un-interview al șefului, că e în An-

glia un autor care a speriat lumea cu șotiile lui. Directorul nostru a surâs gras, a făcut cu ochiul și a plasat „una bună”: „Am să joc o piesă de englezu ăsta nebunu. Zău dacă n'o joc... o să vedeți”.

Pe urmă a chemat pe d. Gusty și i-a spus: „Să-mi joci o piesă de Șav.

— Șav, ăla englezu.

Bătrânul regizor, care a văzut atâtea surâde: A... Bernard Shaw.

Și directorul important, vexat și sigur.

— Ei acum Șav. Șo tot un drac e. Să-mi joci o piesă de el

Și în tot anul acela afișul a fost ținut de Shakespeare, Ibsen și Shaw și un autor original.

Cu autorul original chestiunea a fost amuzantă. Toată critica îl plictisea, că rostul „Teatrului Național” e să creeze o literatură dramatică originală, nu să descopere America după ce alții de mult se ospătează cu onlete la Chicago. Șiret amicul nostru, mărturisea unui prieten: Să joc piese originale? Ce, sunt ageamii. Joc numai piese străine. Ai văzut vre-un critic să injure vre-o piesă străină? Și „delictul în noaptea nunții” e pentru critica noastră o comedie „delicioasă”. Și e destul să joc o piesă originală ca domni aceștia care îmi pretind piese românești; să se năpustească asupra teatrului. Lasă că-i cunosc eu. Nu cad în curse de-astea întinse pentru proști.

Dar într'o zi cum mângiaa formele molatece ale unei stagiare, între două soapte mai dulci, mica eva puse chestiunea net:

— Maică dragă, de ce nu pui tu o piesă în versuri... Am boală să spun ver-

suri... Vre'o piesă cu lună, cu trandafir... Ceva șic, știi? Joacă Vasilică pe Făt-Frumos. Ne potrivim admirabil.

Directorul nostru rămâne gânditor:

— Ibsen a scris vre-o piesă d'astea?

— (Stând la îndoială). Eu știu!?

— Dar Șov?

Fata îl ia tână de după gât: Maică dragă, știu eu una din Conservator, am eșit cu ea la producție: „Pătlașele roșii”.

Pune-o p'ăia... (languros) zău...

— Dragă, de autori originali mi-e frică... îl injură critica...

Și fata e în picioare: Să-l injure critica pe ăsta... Maică dragă păi am citit eu că ăla care a scris „Pătlașele roșii”, e tot așa de mare ca Sofocle.

Dar gravul nostru director are încă îndoeli. Stagiara noastră e încă prea jună. Dar în cele din urmă ea acceptă să dubleze rolul și în anul acela „Pătlașele roșii” s'au jucat de 147 de ori. Critica a jubilat... Radios, directorul nostru explică taina succesului lui: „Domnule eu știu să aleg o piesă originală; nu joc orice”. Și pentru anul următor a comandat aceluiaș autor tot în versuri „Pătlașele vinete” care s'au jucat tot de 147 de ori, dar cu sala goală... Căci directorul nostru „e ambițios”.

Intr'o zi un amic perfid, i-a tăiat o frază dintre cele mai de efect: Ai jucat? Ce-ai jucat? Parcă e meritul tău? Chemi un regizor și-i dai ordin să joace o piesă! Mersi, așa poate fi oricine director.

Directorul nostru a rămas pe gânduri... A doua zi a chemat la el pe un gazetar, care publicase un foarte savant studiu despre Sofocle.

— „Ascultă dragă, scrie-mi un articol, așa, despre Shakespeare... Il punem în program. Și treci pe la cassă cu bonul

R. IOSIF: STRADA DIN BUCUREȘTI (Aquaforte)

Pământul e prea mic

— Nuvelă —

RODA RODA

La Luckau, în pădurea Bavariei, venise un nou judecător — din districtul München, — mutat după dorința lui, căci fiind cam bolnav avea nevoie de aer. Era un holtei, care avea o cultură aleasă. Din întâmplare, era și șeful silvic din Luckau liber, farmacistul văduv, procutul vesel și tânăr. Asta îi făcu să se împrietenească iute la masa obișnuită și la o partidă de taroc.

Dar și mai mult atras se simțea judecătorul de d-rul Schmalt, medicul de plasă. Foarte rar se poate găsi un om mai inimos. El răspândea o aureolă de sănătate, încredere și cu toată puterea-i o liniștită și binefăcătoare melancolie. Funcționarul, cu pieptul slab și nervii slăbiți, avea nevoie de îmbărbătare. O găsi în doctorul acesta voinic. Schmalt avea darul de-a asculta cu răbdare și clipea curios cu un ochiu, — iar când vorbea înăbușit și înțelegător cu cineva, te simțea imediat înviorat. Doctorul Schmalt venise acolo după război din captivitatea Siberiei. Toți îl iubiau. Se însurase acolo cu singura fată a angrosistului localnic, domnul Färber, — o femeie prietenoasă și drăguță. Socrul le dăruise vila sa. Acum zburdau patru copii în grădină; după șapte ani de căsătorie, al cincilea sta în leagăn.

Intr-o zi, judecătorul avu întâia oară treabă cu doctorul în interes de serviciu: la graniță fusese omorât unul și doctorul trebuia să facă autopsia cadavrului. El făcu aceasta cu atâta neplăcere și atâta nepricepere, încât atrase atenția judecătorului.

asta pentru o traducere".

Articolul despre Shakespeare, n'a apărut în programul teatrului ci în foiletonul unei gazete și cu un mic adaos. La sfârșit inițialele directorului nostru.

Peste o săptămână la cafenea un amic îi șoptește malițios: Scumpule, când ai înviorat franjuzește?

— !?

— Ei, articolul despre Shakespeare pe care l'ai tradus din „La grande Encyclopedie“?

Un moment directorul nostru crezu că amfește, dar mai târziu își luă seama căci o idee genială îi incolți în minte. După câteva investigații descoperi o carte despre „Istoria teatrului“ în franjuzește. De câte ori are nevoie să vorbească despre un autor (sau despre costume), trimite cartea la un birou de dactilografiat, însemnând cu creionul aproximativ (luându-se după titlu sau după poze) pasagiul care-l interesează. Pe urmă singur aceasta se dedă la o mică remaniere: „Foarte mare“ devine „remarcabil“, „impresionat“ devine „satisfăcător“, sguduiitor devine „foarte satisfăcător“.

Iar o gazetă oarecare publică de atunci savante foiletoane teatrale.

Alta publică interview-ul d-lui candidat. În scurtă vreme de altfel amicul nostru va deveni și autor dramatic, dacă nu cumva va fi având în scriere vre-o dramă „Amor“.

CAMIL PETRESCU

Fără presimțiri reale, — numai ca să-și dea părerea, judecătorul povesti despre aceasta farmacistului, iar acesta răspunse tacticos:

— Nu trebuie să te mări, domnule judecător. Schmalt al nostru e foarte ciudat. Eu știu mai întotdeauna ce le lipsește oamenilor, cari îl cheamă pe doctor. Sunt lucruri cunoscute de veacuri. Puțină morfină ori digitalină și jărâncei i-ar fi de folos. Dar doctorul nostru nu prescrie otrăvuri; el ajută cu bună-tate. De când e aici, n'am fost nevoit niciodată să deschid dulapul de otrăvuri.

— De ce se vorbește în micile cuiburi? Unul despre altul, zise atunci șeful silvic.

— Pe D-zeul meu! eu nu sunt mișel. Dar aci, la granița boemă, o duci greu: căsuțele sunt sărace, pădurile dese. Atâția contrabandiști ca în ținutul acesta nu se găsesc nicăeri. Și doctorul se duce singur pe bicicleta lui în cele mai întunecoase cătune; noaptea, unde nici unul din noi nu s'ar încumeta vreodată.

— Eu cred totdeauna, că-mi fură sălbătăciunile pe care le-am împușcat și nu mă înștiințează, zise taxatorul vamal.

— Cu criminalii nu trebuie să vii de fel la doctor; el nu vrea să-i urmărească, ci-i iartă.

Preotul zise zâmbind: Doctorul înțelege să iubească oamenii; să-i mângâie; casa, în care intră, e binecuvântată; nici un sărac nu pleacă nedăruiț.

— Numai una nu înțelege doctorul: latina. Când spui o vorbă latinească, se supără stânjenit.

Pompierii l-au numit pe doctor ca membru de onoare. Tot așa Uniunea muzicală și gimnasticii, sătenii îl aleg în consiliul comunal, nu se găsește nici o distincțiune, care să nu fie dăruiță răsfățului din Luckau.

Dar judecătorului îi vine într-una în gând: Schmalt nu știe să facă autopsie, nu știe latinește, — nu prescrie otrăvuri; — Schmalt se duce cu sânge rece — noaptea, când e nevoie — la contrabandiști... Și ce-l preocupă mai mult pe judecător este o neînsemnată aparență exterioară: doctorul clipește c'un ochiu.

Judecătorul își făcuse iute cariera, mulțumită științei lui — și fiindcă superiorii aveau încredere într'insul. Așa, el fusese acela care reorganiză poliția din München, chiar atunci când un funcționar mai mare îi împrumută numele: judecătorul a mai fost ca asistent elev al criminologilor berlinezi. Și atunci, — asta își amintește el nelămurit, — fusese căutat un tânăr voinic: Bavarez, „clipește c'un ochiu“. — Un amestec caraghios de idei, — nu e așa? — ca criminalul jefuitor de atunci să fie medicul plășei din Luckau, Schmalt, doctorul atât de bun, ginerele angrosistului, capul familiei celei mai bune din orașel, președinte onorific al societăților, membru în consiliul comunal!

Dar judecătorul n'are totuși liniște. Incepe să observe pe Schmalt, iar Schmalt observă asta.

Odată judecătorul îi întrebă pe neașteptate:

— La ce universitate îți luat diploma?

Doctorul îl privi foarte trist în ochi și răsă înăbușit:

— D-ta scormonești prea mult, — și plecă liniștit.

Judecătorul rămase uluit:

— D-ta scormonești prea mult...

Să fi fost o glumă?

În ziua următoare, judecătorul trebuia să plece la München... Șovăind, căci șirul gândurilor e prea liber, bănuiala, o criză de nebunie — la prefectură, judecătorul întrebă de d-rul Schmalt.

Răspuns: A fost un doctor cu numele asta în regimentul 11 de rezervă; dar de când cu luptele armatei Bothmer, în Galiția, a dispărut.

— Și cine încă?

— Alți o sută cari căzuseră în mâini rusești la Zlota-Lipa.

După multe cercetări printre mandatele de arestare, judele găsește și pe cel care clipește din ochi: Iakob Münz, servitor din Tegernsee, de trei ori criminal; din cauza tinereții sale, pedepsit numai cu 15 an închisoare.

Și-a ispășit pedeapsa.

La urmă, îngrijitor de bolnavi în al unsprezecelea regiment, dispărut la Zlota-Lipa. Urmele digitale sunt păstrate în arhivă.

De acum este pe deplin lămurit:

Schmalt a murit ca prizonier în Siberia, Münz, îngrijitorul de bolnavi, s'a întors cu hărțile doctorului!

Judecătorul nu scapă nici o vorbă; cere numai emoționat urmele digitale și pleacă la Luckau.

În gara Luckau fâlfăie un steag negru! Astă-noapte s'a sinucis iubitul nostru, nespus de bunul nostru medic dr. Schmalt — cu primul și singurul medicament ce-l prescrisese din dulapul de otrăvuri, — morfină în doză prea mare. Farmacistul s'a mirat foarte mult și-a făcut rețeta abia după dorința expresă a medicului.

Grupuri de țărani și țărance, cerșetori, servitori, mici burghezi înconjoară casa cernită. Tânăra, frumoasa văduvă scăpată în lacrimi de strălucitul ei bărbat, bătrânul socru ca și când ar fi fost lovit cu o măciucă în cap.

Nimeni nu-și poate lămurii taina.

Numai judecătorul.

Dar el tace.

Nu mai trebuie să compare urmele digitale; a găsit acasă un bilet:

— Eu voiam să mă întorc în burghezime:

Întrebarea d-tale neașteptată de erii îmi arată, că pământul e prea mic, pentru o viață dublă. Cruță pe nevinovați!

Münz

Jertfele criminalului dorm adânc, de mult în nesimțire, uitate. Câtă tămăduire a răspândit de atunci pocăitul!

— Dreptate trebuie să se facă chiar de s'ar scufunda lumea! — Desigur. Dar asta e dreptate?

Judecătorul puse haina de gală spre a conduce la mormânt pe cetățeanul Schmalt, cruță pe nevinovați și tăcu.

Trad. de ELIZA B. MARIAN

Cronica muzicală

„FIDELIO”, DE BEETHOVEN REPREZENTAT LA TEATRUL LIRIC DE CA-
TRE ANSAMBLUL OPEREI ROMANE DIN CLUJ

Inchiderea stagiunii ne aduce o neașteptată mângâiere: reprezentarea lui „Fidelio” de către Opera română din Cluj. Este adevărat că și cu acest prilej am rețrăit amintirea nedreptelor jigniri pe care viața muzicală românească le-a îndurat în solemnă împrejurare a serbărilor centenarului beethovenian în București. Dar Opera română din Cluj, în turneul său de propagandă, oprindu-se și în București, ne răsună. Nu numai ca prestigiu artistic, ci și ca inițiativă. Festivitățile seculare pentru comemorarea celei mai sublime afirmări a geniului artei sonorilor, nu sunt adică, trecute cu vederea de splendida organizație de operă din Cluj, cum au fost, bunăoară, trecute cu vederea la București. Ci acolo au biruit și domnesc, se vede, alte principii și sunt nutrite alte năzuinți. Acolo capriciul și bunul plac nu sunt ridicate la rangul de legi conducătoare sau principii de organizare într'un așezământ de artă. Acolo nu de ex., ambiția cutărul cântăreț hotărăște formarea repertoriului. Ci acolo domnește adânc înțelegerea a vieții muzicale, a necesităților de a o promova și a o perfecționa. Căci astfel interpretăm noi faptul că Opera română din Cluj a aflat mijloacele și energia necesare pentru a monta în anul solemnității beethoveniene, opera „Fidelio”. O instituție de operă n'avea altă cale mai potrivită și mai demnă pentru comemorarea centenarului lui Beethoven, decât punând în scenă singura lucrare dramatică a geniului sărbătorit. Și astfel, sub inspirația și îngrijirea meticuloasă a tuturor detaliilor de interpretare din partea mult regretatului fost director al Operei din Cluj, profesorul Popovici-Bayreuth, opera „Fidelio” a fost montată în bune condițiuni tehnice, de instituția noastră ardeleană de teatru muzical.

Pe scena Teatrului Liric din București, opera română din Cluj a dat două reprezentațiuni de „Fidelio”, în serile de 13 și 14 Iunie curent. Reușita artistică a reprezentațiunilor a fost la înălțimea inițiativei de sărbătorire a geniului beethovenian. De bună seamă, în realizările Operei din Cluj, este de remarcă, din capul locului, concepțiunea de teatru muzical ce trebuie să fie infiltrată în spiritul tuturor artiștilor cari iau parte la reprezentarea unei lucrări dramatice. Trebuie să fie la această operă o mai veche experiență teatrală, de dată ce ni se prezintă un „Fidelio” în așa de bune condițiuni de expresiune dramatică. Mai ales dacă luăm în considerare lipsurile dramatice ale acestei unice opere a lui Beethoven, ne putem da seama de interesantul aport dramatic cu care ansamblul operei clujene intervine în executarea lui „Fidelio”. Întreg personalul care colaborează la interpretarea operei, pare pătruns de sensul ei dramatic. Desfășurarea teatrală, realizarea scenică a acțiunii, este permanent animată de fluidul interior al concentrării și intensificării legăturilor și înălțărilor logicii dramatice. Expresiunea muzicală nu este urmărită și realizată în sine și pentru sine, ca muzică, ci este produsă ca ele-

ment de afirmare și intensificare a dramei. Chiar momentele, frecvente de altfel, de slăbire a interesului dramatic, sunt tratate de Opera clujeană cu suficiență dinamică scenică pentru ca firul acțiunii să nu fie rupt.

Așadar o interesantă concepție de teatru muzical trebuie constatată în interpretarea lui „Fidelio” de către opera ardeleană. Ea se datorește — această concepție — experienței vaste pe care o acumulasă în splendida sa carieră artistică pe scenele mari ale lumii, Popovici-Bayreuth. Lui se datorește și studiul amănunțit al Operei „Fidelio”, la ale cărei reprezentațiuni și succese nu a mai putut lua parte. Spiritul lui însuflețește însă și acum reprezentațiunile lui „Fidelio”, și mărește durerea noastră că am pierdut în Popovici-Bayreuth poate pe singurul om de teatru muzical pe care l-am avut în țară.

Ansamblul muzical al operei a fost încredințat șefului de orchestră St. Donbrowski, care se prezintă ca o personalitate dirigențială cu însușiri deosebit de prețioase pentru muzica de operă. Mai întâi știe menaja soliștii, lăsându-le liber teren pentru expansiunea vocală, fără însă a merge până la ruperea echilibrului dintre vocal și instrumental. Ceiace îl conduce la nuanțe variate, logice și la ansambluri generale impresionante. Soliștii, în frunte cu Mini Nestorescu, Marius Niculescu și C. Ujeicu, dovedesc prestigiul elementelor operei clujene, care se dovedește a nu fi deloc o instituție de provincie. Dificultățile vocale ale rolurilor au fost trecute cu atâta bravură și cu atât elan, în cât ne gândeam dacă în București n'am fi mândri de a avea permanent asemenea elemente. Ceiace a entuziasmat întreg auditorul, este incontestabil admirabilul cor al operei clujene. Cele mai curate emoții de artă ne-au fost trezite de realizările, și muzicale și teatrale, ale corului. Rar se pot înjgheba în țară la noi asemenea perfecte asambluri corale, omogene, sensibile la toate indicațiunile dinamice, de o varietate nesfârșită în jocul teatral, de impresionante crescenduri și decrescenduri.

Publicul numeros ce a asistat la cele două reprezentațiuni de „Fidelio” a aplaudat și ovaționat îndelung pe meritoșii noștri oaspeți ardeleni. Pe mulțumiri și pe această cale pentru fiorii de artă ce ne-au dat și-i felicităm din toată inima pentru lupta ce întreprind în favoarea ridicării prestigiului muzicii noastre românești.

GEORGE DIACU

INTRE SPECIFIC ROMANESC ȘI FUTURISM

Jaluica tragedie a unui june pictor român)

I

Primesc dela un prieten următoarea epistolă :

Am trei copii — două fete și un băiat. Pe băiat l'am botezat PETRU, ca să poarte, mai adânc în vreme, numele unui unchiu al meu, căruia îi păstrez o amintire sfântă — dar și pentru că numele acesta, bisilabic și aspru, „PE-TRU... răzbună din el o muzicalitate sobră, hotărâtă, virilă, ca un ordin irevocabil și corect. N'am suferit niciodată să i se spună PETRE. Chemarea aceasta, îndulcită prețios în coadă, pe care am auzit-o foarte des în peregrinările mele triste prin Balcani, are ceva din aristocratica minodie bulgărească, ascunzând, în siropuri de trandafir, impetuozitatea brutalității atavice.

Fetei celei mari i-am zis CATRINA — mai întâi pentru dragostea nevestei, pe care o chiamă la fel, și apoi, fiindcă, în ciuda rudelor simandicoase cari susțin că numele acesta e rezervat exclusiv slugilor — (toate rudele mele simandicoase fac parte din L. A. N. C.) — mi s'a părut mie așa, că sună atâta de frumos CA-TRI-NA, mult mai frumos, de pildă, ca Ecaterina — (lung, solemn și gol) — și, oricum, mai puțin banalizat — ca TITINA — la chefurile sublocoteninilor chiulangii și seci, cu tapări pe sub masă și cocote franceze originare din Herța :

Titina, Titina...

Titina.., ah !.. Titina ! !.

Fă, te rog, abstracție de viața d-tale românească. Și — (dacă e cu puțință ceea ce ți cer) — transpune-te într'un ins neutru ca naționalitate... și înregistrează în ureche, obiectiv, aceste trei succesiuni muzicale : CA-TRI-NA, Auzindu-le — nu ți se năzare murmur de izvor cristalin ? picurări de senin albastru ?... chemări de răcoare ?... puritate ?...

Pe fata cea mai mică am botezat-o IRI-NA, iar nu IRÈNE, după cum mă sfătuiau o sumă de nași cu impresionabilă suprafață socială. IRÈNE e o împărechere de sunete, imposibilă pentru urechea mea de pictor. Când zic IRÈNE aud par'că foșnetul tranșant al unui brici chirurgical, în țesutul unui pântec tare, alb și viu, de adolescent. Dar când aud IRI-NA — jubilez ca la atingerea unei adieri primăvăratice. Primesc, în nări, prospețime de ghiociei, în urechi larmă de păsări bucuroso-sositoare ;... și, pe tample sărutările, prin spații, ale Mediteranei nostalgice.

Nu ți se pare curios că-ți debitez atâtăta nimicuri pe marginea buletinului stării civile al familiei mele ?

Nu ți se prezintă stranie la mine — (tip fără veleități patriotice în artă) — încăpățănarea aceasta de a-mi boteza odraslele cu nume așa de puțin „moderne”, ba, din potrivă atât de românești — românești până la provocare? Puteam, foarte bine, să-i spun băiatului, de pildă Jean sau Artur. Fetelor să le zic, bunăoară, Beatrice sau Mimi — și să militez furios pentru specificul național, adică să fac artă pe placul Jeanilor și Arturilor.

Căci — vai !... Jeanii și Arturii noștri naționali — nu-mi inghit de loc zugrăvitura !...

Stau și meditez, într'una, cu tristeță mare : Sunt vâstă de vechi răzăși ;... am dormit, de mic, pe arie, devalma cu țărani noștri ;... am chiuit cu flăcăii noștri la culesul viilor ; m'am hrănit, de crud, cu poveștile, legendele și baladele străbune ;... cunosc istoria tragică a neamului nostru — și m'am pătruns de tălcul ei adânc ;... pot ceti și scri în limba lui Neculce și a lui Miron Costin ;... la târg am învățat rișca, oina și eram neînvinș în jocul cu nasturii și în șterpelitul curelelor, la scăldătoare ;... mă nebușesc după lăutari și după fleici în sânge ;... am groază de punctualitate și de creditori ;... simt o deosebită voluptate în vămășagurile cu mardeală. La război nu fac casă cu ambușaii ;... mă chiamă pur și simplu Vasile ;... nu știu a juca ciarlston ;... nu beau mazagranuri cu paie ;... și nu vorbesc, a cătării, nici o limbă străină. Lucrez, în schimb, de dimineață și până înnopteză, pentru că tot ce văd acum în jurul meu mi-i drag — și dragul acesta se cere exteriorizat prin singurul material ce-am izbutit să cunosc și să stăpânesc, după puterile mele : CU-LOAREA.

Și nu mi-i nimic mai drag pe lumea asta — (de ce-ași minți oare ?...) — ca cele două odăite ale mele, închiriate la mansardă ; ca mobilele mele parte moștenite, parte cumpărate „de ocazie”... cari, toate la un loc, nu prețuesc cincizeci de poli ;... nimic nu mi-i mai drag ca băiatul și fetițele mele cari sburdă cu braje trandafirii pe lângă mine ;... ca nevasta veselă, grăsulie și albă, tare mândră în capotul ei de marchizet cu desene nemțești în sfârșit, ce să-ți mai spun... mi-i drag interiorul meu în care muncesc cuminte, mă cert cu nevasta... mă hârjonesc cu prichindeii... zac de boală, or petrec, la zile mari, așa cum petrece orice orășean de teapa mea : cu vin prost, sifoane calde — și gramofon.

Deci dară, zugrăvesc și eu lumea în care trăiesc, pe care o pricep și o simt mai limpede și mai adânc decât oricare alta.

Credeam că, neafectând nimic, neînhamându-mă la nici o teorie bătrână sau jună, nefrecuentând cluburile politice, cafenelele, cenacurile, din cari să pompeze atitudinile zilei, ci rezumându-mă numai să observ, să înțeleg și să exprim cece este mai aproape de ochiul și sufletul meu — credeam, zic, că fac muncă de om cu bun simț și cu mintea la locul ei. Dar m'am pomenit cu buclucuri în cap și cu supărări, la cari nu mă gândisem niciodată. Cronicarii au năvălit pe mine, la ultima mea expoziție — de m'au întors pe dos. Unii m'au pârât publicului că umblu să import în țară toate cubismele, dadaismele, integralismele și futurismele Europei apusene ; — alții, din cealaltă tabără, m'au ocărât că

nu sunt om subțire, că am rămas în coadă față de progresele extraordinare ale tehnicii și concepției de artă, moderne. Cei dintâi m'au denunțat că, dându-mă cu străinii, și cu arta lor, completez la prăbușirea românismului — secunzii m'au luat la vale că sunt un papă lapte de burghez, fără orizonturi largi, fără îndrăzneală de creator internațional. Mi-am zis : or fi având oamenii dreptate ! Din strămoșia odăitei mele dela mansardă, ce pot ști eu despre frământările intelectuale și artistice ale globului !...

Ca să nu mai supăr pe nimeni — fiind că sunt om de înțelegere — dar, mai vârtos, ca să arăt că, la o adică, pot fi și eu de folos obștii — m'am hotărât într'o bună dimineață să arunc un țol peste sufletul meu și să încep a zugrăvi după prescripțiile indicate la gazetă.

Deci am chemat pe fetița mea cea mai mică — (are, bat-o norocul !... o cârniță albă și niște ochi albaștri !...) — am îmbrăcat-o într'un costum național imprumutat dela moașa din curte — (când era jună, dansase cu el la o serbare câmpenească în Cișmigiu) — i-am pus fetiței o lurcă în mâini, am silit-o să ia o poza, în trei sferturi, vișătoare — și m'am azvârlit, cu entuziasm, la lucru.

A mers mult mai repede și mai ușor de cât îmi închipuisem. Imi mai trebuia un fond, potrivit, la figură. Copii mi-au răsturnat în mijlocul odăiei lada lor cu felurite „Souvenir din Roumanie”... am cules din ele câteva vederi cu plaiuri line, mestecăni albi și troițe — le-am ajustat cu socoteală pe suprafața cartonului meu — și am scris pe dosul mușchii, precum ca să nu uit :

„ROMANIȚA”

Izbândă aceasta a mea, naționalistă, mi-a îndoit energia. A doua zi, l'am pofțit pe un unchiu bătrân, fost slujbaş la Primărie, și pensionar de vre'o două decenii, care s'a înfățișat grăbit — (ține tare mult la mine, moșlicul !) — cu chiftia lui verde ca o tigăță, cu barbișonul lui, care tremură mereu, cu bușmachi de păslă, roșcovii, și cu țigaretul de chiblimbar, cât un mucușor de lumânare de ceară veche.

După ce — spre marea lui indignare — l'am silit să-și scoată cămașa de noapte, peste pantaloni — am tras în mijlocul odăiei mașina de cusut a nevastii — (un „Singer” nou nouț, cumpărat în rate) — l'am rugat pe bătrân să ia o poză marțială ca **Napoleone Bunăparte** — (așa îi zice moșul) — și — astfel, fioros, cu o mână în șold și alta pe mușea „Singerului”, moș Tudorache îmi trezi fulgerător imaginea unui erou național. Până seara scosei proaspăt, impunător, teribil și frumos un :

„AVRAM IANCU”

Dar, după un riguros consiliu de familie, în care ultimul cuvânt l'a avut moș Tudorache — am schimbat titlu tabloului în :

„PAUNAȘUL CODRILOR”

ca fiind, oarecum, mai rar, mai plin de poezie și mai simbolic. Uitasem să-ți spun că, în focal fierbinte al inspirației mele, mașina „Singer”, pe care se răzama mâna voinicului meu, s'a prefăcut într'o străveche cișmea de piatră pe care se zărea, săpată în chirilice, frumoasa maximă a împăratului Traian :

SIT-TIBI-TERRA-LEVIS

La trei zile după încercările acestea victorioase în artă națională, mi-am chemat din nou fetița cea mică, am dezbră-

MINA BYCK-WEPPER : PORTRET

cat-o de rochița ei roșie cu puchiței albi, am cocotat-o în vârful unei enorme piramide clădită din cufărul cel mare (formând o bază solidă) două geamantane de piele, una tavă de plăcinte și un borcan voluminos, de lut, pentru murături — și am prins a privi în sus, departe, pătrunzător, cu ochii mici, tot mai mici până ce cufăr, geamantane, tavă, borcan și fetiță se contopiră într'o surprinzătoare străluminare și întretăiere geometrică. Hlaosul lumii plastice obișnuite, se ordona acum într'o magistrală îmbinare formală, în armonii de ritmuri nebănuite, în angrenări ideale, de o precizie uluitoare. Iar pentru ca nimic să nu fie pierdut din această nouă revelație — bazată pe neștrămutate legi de mecanică, fizică și chimie — (așa aflasem eu din gazetă) — am adunat în jurul meu, cu grabă febrilă, toate teurile, compasurile, riglele, centimetrele, busolele, epruvetele și compenele — cu sfoară sau apă — și m'am așternut neîntârziat la lucru. După unsprezece ceasuri de neîntrerupte calcule, măsurători, cântăriri și analize am putut termina și iscăli noua mea lucrare, pe care am botezat-o :

„COMPOZIȚIE”

E tare greu să-ți lămuresc, prin scris, anume cum se prezintă, ochiului și spiritului, compoziția aceasta. Atâta pot să-ți comunic, că în sânul familiei mele, lucrarea mea a provocat o cumplită diversitate de impresiuni și opinii. Așa, de pildă, PETRU, care e în clasa a II la „Mihai Bravul”, susținea că tabloul meu închipuște o pompă pneumatică ; CATRI-NA, care e la „Centrală” îmi făcu, șireata, cu ochiul și mă informă că a înțeles numai decât, dar că-i lasă pe ceilalți, să se ardă cu răspunsurile : — „Tăticule, asta e o tiribombă, din alea cu lanțuri, dela Moși...” Moș Tudorache îmi spuse că, după cât se pricepe el, tabloul trebuie să reprezinte o furtună cu grindină mare și fulgere. Nevasta singură tăcea incremenită, cu ochii țintă la „Compoziția” mea — ceace, firește, m'a jignit. Dar fetița care-mi pozează, și care timp de unsprezece ceasuri se sacrificase pentru artă în vârful piramidei, sfrijindu-se de foame și de sete, — veselă de incompetența ce-

E C O U R I

APELUL D-LUI RADULESCU-MOTRU

Ultimul număr al „Ideei Europene”, publică un apel la organizare, către intelectualii din și din afara partidelor politice, semnat de d. prof. C. Rădulescu-Motru.

Afrosimele și directivele sufletești ale profesorului de psihologie de la Universitatea din București, sunt, ca întotdeauna, pline de interes. De aceea vom epui din ele acele pasagi care vorbesc despre lipsa organizării, proprie românilor și cuvintele din urmă ale apelului. Poate că acest apel ar fi putut să vină mai curând. Ultima experiență politică a d-lui Rădulescu-Motru dă însă gândurilor sale un îndoit preț, de mărturisire sinceră.

În plămădeala sufletului nostru, este un impuls de aversiune în privința organizării. Nu credem în ea de fel. Suntem gata să-i fim necredincioși, la prima ocazie. Realizarea idealurilor noastre o încredințăm mai curând norocului, decât unui plan de organizare. Suntem dedicați improvizăției! Improvizăția ne tentează în fiecare moment, în vorbă ca și în fapt!

Ultimele improvizății sunt în curs. Partidul Poporului cade de la putere în chip improvizat, așa după cum și venise. Se improvizăază un guvern de alegeri, după care va urma improvizăția de mâine.

Prima condiție a organizării, este respectarea aptitudinilor de muncă ale fiecăruia. Numai acela care știe pune pe fiecare la locul său, numai acela organizează de fapt. Dar respectul aptitudinilor de muncă nu este un sentiment înăscut în fiecare. Multe popoare nu-l cunosc. El vine numai cu mult în urmă, prin educație, și mai ales prin educație religioasă. Pentru a ajunge să respecte felul de muncă al altuia, trebuie ca mai întâi să crezi că însuși felul tău de muncă leagă persoana ta de ceva sfânt. Cine se crede destinat pentru o anumită muncă, crede și în vocația altuia. Cine, dinpotrivă, crede că genurile de muncă sunt produsul întâmplării, acela nu va avea nici un respect de munca al-

lorlalți — încep a țopăi și a striga prin odaie: — „Eu sunt acolo!... Eu sunt acolo!... Eu sunt!...”

Nevasta își infipse privirile în ochii mei — și mă întrebă, cu stranie tremurătoare în glas:

— „...Ai vrut să faci pe IRINA?...”

— „Da, răspunsei eu, laolaltă indignat și mândru: am compus acolo portretul fetei noastre...”

Apoi, ca apucată de nu știu ce teamă drăcoască, nevastă-mea o tuli pe ușă, într'un hohot de plâns sfâșietor.

Când — după câteva clipe — m'amus să văd ce are — ia-o de unde nu-i. Întreb furios și îngrijat, pe servitoare:

— „Unde-i, mă Roso, cocoana?...”

— „Păi a pornit-o la fugă pe scară, în jos — zicea că se duce la doftor...”

Înterup aici scrisoarea tânărului pictor, pe care voi continua-o, fidel, în numerile viitoare.

Sub căldurile acestea e sălbatic să abuzăm chiar de răbdarea celor mai înghăduitori dintre cetățenii noștri.

N. N. TONITZA

ția. Un bun organizator este pătruns de respectul meritului fiecăruia. Cum ar putea pune pe omul care nu merită, în locul celui care merită? Ar fi ca o trădare față de menirea poporului său; menire pe care Dumnezeu însuși o călăuzește, prin distribuirea aptitudinilor.

Fac apel la muncitorii intelectuali ai acestei țări; la cei din partide ca și la cei din afară de partide.

Intelectualii noștri au mijlocit până acum înfrățirea sufletului românesc cu sufletul modern european.

Lor le revine datoria să activeze această înfrățire până la deplina rodire a genului nostru național și împlinirea urșitei sale de pe urmă.

Iar România Nouă are astăzi nevoie de organizarea forțelor sale reale și de adevărată creație.

Iar pentru ca organizarea aceasta să reușească, este necesară mai întâi crearea unei atmosfere sufletești respectuoasă față de muncă și față de merit.

Ne mai trebuiesc oameni de adevăr și de curaj.

Și aceasta cât mai curând, până nu va suna ceasul cel de pe urmă.

BACALAUREATUL ȘI INSTITUTUL DE LITERATURA

În chip de îndreptar pentru candidații la bacalaureat, d. M. Dragomirescu tipărește o broșură: „Limba și literatura română, Schițe pentru examenul de bacalaureat, după programa oficială”, ediția I; București, ed. librăriei Socec, 1927. Prețul lei 40.

Remarcați în trecut, acel sigiliu de rentabilitate, ce se cuprinde în cuvintele: „ediția I” și apoi spicuiți câte ceva din „reabilitările” cu care d. M. D. a crezut că trebuie să îmbogățească sufletul candidaților la bacalaureat: a) la capitolul „Marii noștri prozatori” (în proza ideală sau distins și se disting...); b) „Mihail Dragomirescu (născut Plătărești-Hfov 1868) care a scris „Dela misticism la raționalism”, „Știința literaturii”.

b) la capitolul „Critici mai însemnați”, „Directiva lui (Maiorescu) critică, îmbogățită însă cu un fundament nou (vezi „critica științifică și Eminescu”, „Știința literaturii” și „Teoria poeziei”) este urmată de Mihail Dragomirescu care în această direcțiune scoate „Convorbiri critice” (1907—1910) și înființează „Institutul de literatură” (1922).

c) la capitolul „Reviste care au reprezentat curente”, „Falanga”, „Ritmul vremii” și „Buletinul institutului de literatură”, organele „Institutului de literatură” care susțin naționalismul tradițional în nota clasică” (sic!).

VIATA LITERARA

No. 56 aduce următorul sumar:

Hortensia Papadat-Bengescu: Oameni care trebuiesc la locul ce li se cuvine; G. Bacovia: Poezii; I. Valerian: De vorbă cu d. Caton Theodorian, Calomnia; Al. Bădăuță: G. Bacovia; Pompiliu Constantinescu: I. A. Bassarabescu; V. Voiculescu: Ruga ateului modern; Adrian Savu: Peisaj; A. Lambrino: Cântec din străbuni; Otilia Ghibu: Povestea femeii care a născut; N. Crevedia: Epigrame, Cronici și informațiuni literare.

Cu acest număr „Viața Literară” a intrat în obișnuita vacanță de vară până în luna Septembrie.

BANATUL

Avem sub ochi un număr ce apare la Timișoara, din reorganizată revistă culturală „Banatul”. Ne amintim de anemismul spirituală de care suferea revista înainte, cercetăm numele colaboratorilor și apreciem distanța. Opera de refacere se datorește poezului ardelean A. Cotruș. El izbutește să împace năzuințele patriei sale moderne cu preocupări de regionalism cultural, singurele de altminteri care justifică necesitatea unei reviste de provincie.

Așa, în numărul de care amintim (II. 7. 1927), pe lângă literatura originală de: A. Cotruș, Em. Bucuța, Al. Negură; reținem articolul d-lui Em. Bucuța: „Semper in Ineribus erat”, o succintă evocare a celui misionar Samoil Dragsin din Petrorășelul Banatului, drumet la frați dintre Vidin și Timoc și apoi la Ierusalim — figură pasionantă despre care d. Em. B., a mai scris și promite să revie cu un studiu amănunțit;

Și articolul d-lui Onisifor Ghibu: „Un dascăl bănățean de acum 100 de ani”, Const. Diaconovici-Loga”. Din Andrei Agy se traduce o năvelă creată între ai noștri: „Fantoma Rahilei Sălăjan”.

EDITORIALE

Din programul publicațiilor pe anul viitor al editurii „Cartea Românească”, face parte și romanul lui Al. Antemi-reanu: „Din vremea lui căpitan Costache”. E o descriere a Bucureștilor în 1848 și a câtorva personaje cari au luat parte la revoluția din acel an.

Tot în programul publicațiilor pe anul viitor al acestei edituri se află și traducerea d-rei Apriliana Mediana „Arta Mimicii”, după Ch. Aubert, cu o prefață a d-lui Prof. Rădulescu-Motru.

CARTI NOI

D. CARACOSTEA: Un mare critic român modernist, Damnu lui Eugeniu Lovinescu; editura „Cartea Românească”, 1927. 61 pagini; lei 50.

ION MUREȘANU: „Ardealul” (scriere premiată de „Cartea Românească”) ed. „Cartea Românească”; 1927, 333 pagini; lei 100.

V. TEODORU (Doru): Vlahula, roman, ed. II-a, ed. „Cartea Românească”; 1927; 224 pagini; lei 60.

ST. CARACUDOVICI, AL. GHEORGHIU și I. G. BRATU: „Lecturi geografice” (Europa). Ed. librăriei Socec et Comp., București, 1927, 121 pag. lei 25.

AL. GHEORGHIU, ST. CARACUDOVICI, AL. VOINESCU: „Lecturi geografice” (Asia, Africa, America, Oceania). Edit. librăriei Socec et Comp. București, 1927. 134 pag. lei 25.

A. C. CUZA: Naționalitatea în artă. Principii, fapte, concluzii, Introducere la Doctrina națională-creștină; ed. III-a adăugită. ed. „Cartea Românească”, 1927; 305 pag.; lei 110.

MARIA S. PALLADE-GALAȚI: „Din umbra vieții”, roman. Tip. „Cultura Poporului” — Galați, 1927; 264 pag.; lei 40.

MARIA S. PALLADE-GALAȚI: „Numerus clausus”, roman. Tip. „Cultura Poporului”; Galați, 1927; 315 pag. lei 60.